

ΧΡΟΝΙΚΑ זכרונות

ΟΡΓΑΝΟ ΤΟΥ ΚΕΝΤΡΙΚΟΥ ΙΣΡΑΗΛΙΤΙΚΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΤΟΜΟΣ ΙΗ • ΑΡ. ΦΥΛΛΟΥ 140 • ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ - ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ 1995 • ΚΙΣΛΕΒ - ΤΕΒΕΤ 5756

ΦΑΝΑΤΙΣΜΟΣ

Ένα παμπάλαιο ανθρώπινο σαράκι

Του κ. ΜΑΡΙΟΥ ΠΛΩΡΙΤΗ

ΜΟΙΑΖΕΙ παράδοξο - αλλά δεν είναι - που η λέξη «φανατισμός» έχει αφετηρία της ένα ιερό, ένα τέμενος. Της αρχαίας Ρώμης, ειδικά. Και δεν είναι τυχαίο που ο ναός εκείνος ήταν αφιερωμένος στη Bellona, τη θεά του πολέμου (bellum). Οι πιστοί της αιματόχαρης θεάς, κυριεύονταν, κάθε τόσο, από «ένθεη μανία», από ενθουσιαστικό παραλήρημα, τόσο που τρυπούσαν τα χέρια τους με μαχαίρια, έκοβαν κομμάτια απ' τις σάρκες τους κι έχυναν το αίμα τους στο βωμό της. Και καθώς, στα λατινικά, το ιερό, ο ναός λέγεται «fanum», ονομάστηκαν «fanatici» εκείνοι οι αφιονισμένοι πιστοί - που ήταν, συνήθως, επιληπτικοί, παράφρονες, μανιακοί, αλλά και κοινόι απατεώνες.

ΜΕ ΤΟΝ ΚΑΙΡΟ, οι όροι «φανατικός» και «φανατισμός», πλάτυναν σε νόημα και πλούτynαν σε... περιγραφικές. Δεν σήμαιναν πια τους αυτοακρωτηριαζόμενους ζηλωτές της Bellona, αλλά κάθε εξάλλο οπαδό θρησκείας, που όχι μόνο φαντάζεται πως είναι εμποτισμένος από το «θείο πνεύμα», αλλά και επιχειρεί να επιβάλει την πίστη του, με κάθε μέσο, ακόμα και με τη βία και το αίμα - όχι πια το δικό τους αλλά των άλλων. Βέβαιος πως μονάχα η δική του πίστη είναι σωστή - πως κατέχει την αποκλειστικότητα της «θείας χάρης» - δεν περιορίζεται να την υπηρετεί, να τη διακονεί, να τη διακηρύσσει, αλλά θεωρεί ύψιστο χρέος του την επικράτησή της, και πιστεύει πως είναι απόλυτα δικαιωμένη και καθαργιασμένη η καθυπόταξη των αντιφρονούντων και - το ultimatum - η εξόντωσή τους, η κάθαρση του κόσμου απ' τους «άπιστους».

ΑΛΛΑ η «χάρη» του φανατισμού δεν σταμάτησε εκεί. Γρήγορα, κατακυριεύσε όλα τα πεδία - πολιτικό, ιδεολογικό, ακόμα και καλλιτεχνικό και αθλητικό... Ο τυφλός ζήλος για κοσμοθεωρίες, έθνη, συστήματα, πρόσωπα κ.λπ. υπαγορεύει στους οπαδούς τους ανυποχώρη-

τη μισαλλοδοξία, ασυμβίβαστη εχθρότητα, άκρoτο «μανιχαϊσμό» («εμείς είμαστε το απόλυτο Καλό, οι άλλοι είναι το απόλυτο Κακό»). Και άρα, «πας μη μεθ' ημών, καθ' ημών», «εργέτω» (ας καταστραφεί) όχι μόνο «ο κακά βουλόμενος», αλλά και ο «κακά βουλευόμενος» - όχι μόνο αυτός που θέλει «το κακό», αλλά και αυτός που σκέπτεται «κακά» - κατά την άποψη των ζηλωτών, βέβαια.

ΓΙΑ ΝΑ ΦΥΤΡΩΣΕΙ και να καρπίσει ο (κάθε είδους) φανατισμός χρειάζεται - όπως κάθε φυτό ή σαπρόφυτο - πρόσφορο σόδρο, γώμα, λίπασμα, κλίμα. Μ' άλλα λόγια, ορισμένα στοιχεία και προϋποθέσεις, που μπορούν να συνοψισθούν έτσι: Μια λατρεία - Ένα είδωλο - Μια ομάδα - Ένας εχθρός - Κατάλληλες συνθήκες. Αναλυτικότερα:

Α. ΜΙΑ ΛΑΤΡΕΙΑ, μια πίστη, μεταφυσική, ιδεολογική κ.λπ., σ' έναν παράδεισο, υπέργειο ή επίγειο, μια ουτοπία ακόμα, που τάζει περιλαμπρο μέλλον για το σύνολο και τα άτομα. Μια πίστη που, επιπλέον, αυτοαναγορεύεται μοναδική, αλάθητη, αναμφισβήτητη.

ΚΑΘΕ ΠΙΣΤΗ είναι σεβαστή, φυσικά, όσο περιορίζεται στην αφοσίωση σε μιαν ιδέα, σ' ένα πρόσωπο κ.λπ. Αλλά ο «μονοϊδεατισμός» («αυτή είναι η αληθινή, και καμιά άλλη») η υπερβολή, η υπέρβαση του μέτρου στην εφαρμογή της, στη διάδοσή της, στα μέσα που χρησιμοποιεί γι' αυτήν, οδηγεί σε παρεκτροπές συχνά αποτρόπαιες εναντίον των αλλοφρόνων. Η ρήση του αποστόλου Παύλου «η πίστις υμών μη ή εν σοφία ανθρώπων, αλλ' εν δυνάμει Θεού» (η πίστη σας να μη βασίζεται στη σοφία των ανθρώπων, αλλά στη δύναμη του Θεού)¹⁾ διαστρέφεται σκόπιμα από όσους θεωρούν πως είναι οι μοναδικοί φορείς του θείκου πνεύματος και πως, συνακόλουθα, ενσαρκώνουν αυτοί τη θείκη δύναμη και

Συνέχεια στη σελ. 25

ΕΙΚΟΝΑ ΕΞΟΦΥΛΛΟΥ: Η όπερα του Βέρντι «Ναμπούκο», εμπνευσμένη από την εξορία των Εβραίων στη Βαβυλώνα. Στιγμιότυπο από παράσταση του «Ναμπούκο» στο Φεστιβάλ Αθηνών, το 1992.

Ο Μαρδοχαίος Φριζής

Η προτομή του συνταγματάρχη Μαρδ. Φριζή στο Πολεμικό Μουσείο

Στις 5 Δεκεμβρίου 1995 τοποθετείται στην πρόπυλα θέση στο Πολεμικό Μουσείο στην Αθήνα, η προτομή του συνταγματάρχη Μαρδοχαίου Φριζή, τον πρώτον Έλληνα ανώτερο αξιωματικό ο οποίος έπεσε κατά τον Ελληνο - Ιταλικό Πόλεμο του '40, στις 5 Δεκεμβρίου 1940.

Για το ιστορικό αυτό γεγονός αναδημοσιεύουμε την περιγραφή από την εφημερίδα «Έθνος» της 28ης Οκτωβρίου 1953:

ΗΤΟ ΙΣΡΑΗΛΙΤΗΣ

Ο πρώτος ανώτερος Έλλην αξιωματικός που έπεσε το 1940

Ο ΜΑΡΔΟΧΑΙΟΣ ΦΡΙΖΗΣ

Ο πρώτος ανώτερος Έλλην αξιωματικός που έπεσεν ηρωικώς μαχόμενος κατά τον ελληνοϊταλικόν πόλεμον, ήτο Ισραηλίτης: ο συνταγματάρχης Μαρδοχαίος Φριζής.

Ο συνταγματάρχης Φριζής γεννήθη εις την Χαλκίδα το 1893. Εκεί ετελείωσε το γυμνάσιον και ακολούθως ενεγράφη εις την Νομικήν Σχολήν του Πανεπιστημίου Αθηνών. Έλαβε την άδειαν του δικηγόρου, αλλά δεν εξήσκησε ποτέ το επάγγελμα του δικηγόρου.

Ήτο γεννημένος στρατιώτης. Όταν εστρατεύθη το 1917, υπηρέτησεν ως έφεδρος αξιωματικός και έκτοτε έμεινεν εις τον στρατόν μέχρι

του θανάτου του επί του πεδίου της τιμής.

Εις το φύλλον ποιότητός του οι ανώτεροί του έγγραφαν τα εξής: «Αξιωματικός αντιλήψεως οξυτάτης, γενικής και εγκυκλοπαιδικής μορφώσεως αρίστης. Η προς το καθήκον αφοσίωσίς του αποτελεί εξαίρετικόν φαινόμενον. Υπόδειγμα ακεραίου χαρακτήρος. Επεδείξατο πάντοτε ζήλον και φιλομάθειαν. Διαπνέεται από αίσθημα ευγενούς αμιλλής. Αναπτύσσει πάντοτε δραστηριότητα και διοικητικήν ικανότητα μεγάλην και πρωτοβουλίαν αξιόπαινον».

Χαρακτηριστικόν δείγμα της ευφυΐας του Μαρδοχαίου Φριζή

είναι το εξής: τον Αύγουστον του 1922, μετά την κατάρρευσιν του μικρασιατικού μετώπου, συνελήφθη αιχμάλωτος, μαζί με άλλους συναδέλφους του αξιωματικούς. Οι Τούρκοι, πληροφορηθέντες ότι ήτο Ισραηλίτης, επροθυμοποιήθησαν να τον απολύσουν και να τον αποστείλουν εις την Ελλάδα. Αλλ' ο Μαρδοχαίος Φριζής ηρνήθη κατηγορηματικώς, απαντώντας: «Εμείς οι Έλληνες θα ελευθερωθούμε μόνοι μας».

Το πρωί της 28ης Οκτωβρίου 1940 τον είχε διοικήτην του υποτομέως Δελβινακίου. Οι πρώτοι Ιταλοί αιχμάλωτοι συνελήφθησαν από τον συνταγματάρχην Φριζήν εις το Βουσοχώρι. Την 10ην Νοεμβρίου το

απόσπασμα Φριζή κατέλαβε το Παλιονέρι και την 20ήν την Μελισσόπετραν, την 23ην την Τσάρποβα, κατόπιν σφοδρού αγώνος, και την 24ην το Χάνι Μερτζάκι. Την 26ην έφθασεν εις τον ποταμόν Λογγαρίτσαν, την επομένην διήλθε τον ποταμόν και την 28ην εκινήθη προς το ύψωμα 900 επί του Μάλι - Μπάρδας, όπου προσέκρουσεν εις ισχυράν αντίστασιν. Την 29ην Νοεμβρίου κατέλαβε την Μπένα - Σκάρι, την 2αν Δεκεμβρίου το ύψωμα Νοβοσέλα και προωθήθη προς τον ποταμόν Λούμνιτσα, όπου την επομένην συνέλαβε 200 Ιταλούς αιχμαλώτους. Την 4ην Δεκεμβρίου κατέλαβε την Χότοβα και το Μάλι-Μπόνταρετ.

Διά την λαμπράν αυτήν δράσιν του ο συνταγματάρχης Φριζής έλαβε τηλεγραφικώς συγχαρητήρια από τον Βασιλέα Γεώργιον τον Β' και τον Πρωθυπουργόν Ιωάννην Μεταξάν.

Την 5ην Δεκεμβρίου ενεφανίσθησαν επάνω από το απόσπασμά του σμήνην ιταλικών αεροπλάνων. Ο συνταγματάρχης Φριζής διέταξεν όλους να πέσουν πηριεύς εις τα ορύνματα. Ο ίδιος παρέμεινεν έφιππος, περιφερόμενος παντού διά να διαπιστώσῃ εάν οι άνδρες του είχαν προφυλαχθή καλά. Εκεί τον επέτυχε θραύσμα ιταλικής βόμβας και τον αφήκε νεκρόν. Τα τελευταία του λόγια πριν εκπνεύσῃ, ήσαν: «Για την Ελλάδα...».

Μήνυμα του τότε Πρωθυπουργού Ιωάννη Μεταξά

Ο Πρωθυπουργός Ιωάννης Μεταξάς έστειλε στη σύζυγο του Συνταγματάρχου Φριζή την παρακάτω επιστολή. Η εξαιρετική αυτή τιμή του να αναγγείλει ο ίδιος ο Πρωθυπουργός στη σύζυγο του Φριζή το θάνατό του αποτελεί ένδειξη της ιδιαίτερης σημασίας που έδωσε η Πολιτεία.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ ΚΥΒΕΡΝΗΣΕΩΣ

Εν Αθήναις τη 14 Δεβρίου 1940

Αγαπητή μου κυρία Φριζή,

Εγνώριζα τον θάνατον επί του πεδίου της τιμής του Συζύγου σας, προτού τον μάθετε σεις και δεν ήξευρα πώς να σας ειδοποιήσω.

Τώρα με το γράμμα σας, βλέπω ότι όχι μόνον αυτός ήτο ήρωας, αλλά και η γυναίκα του αξία του.

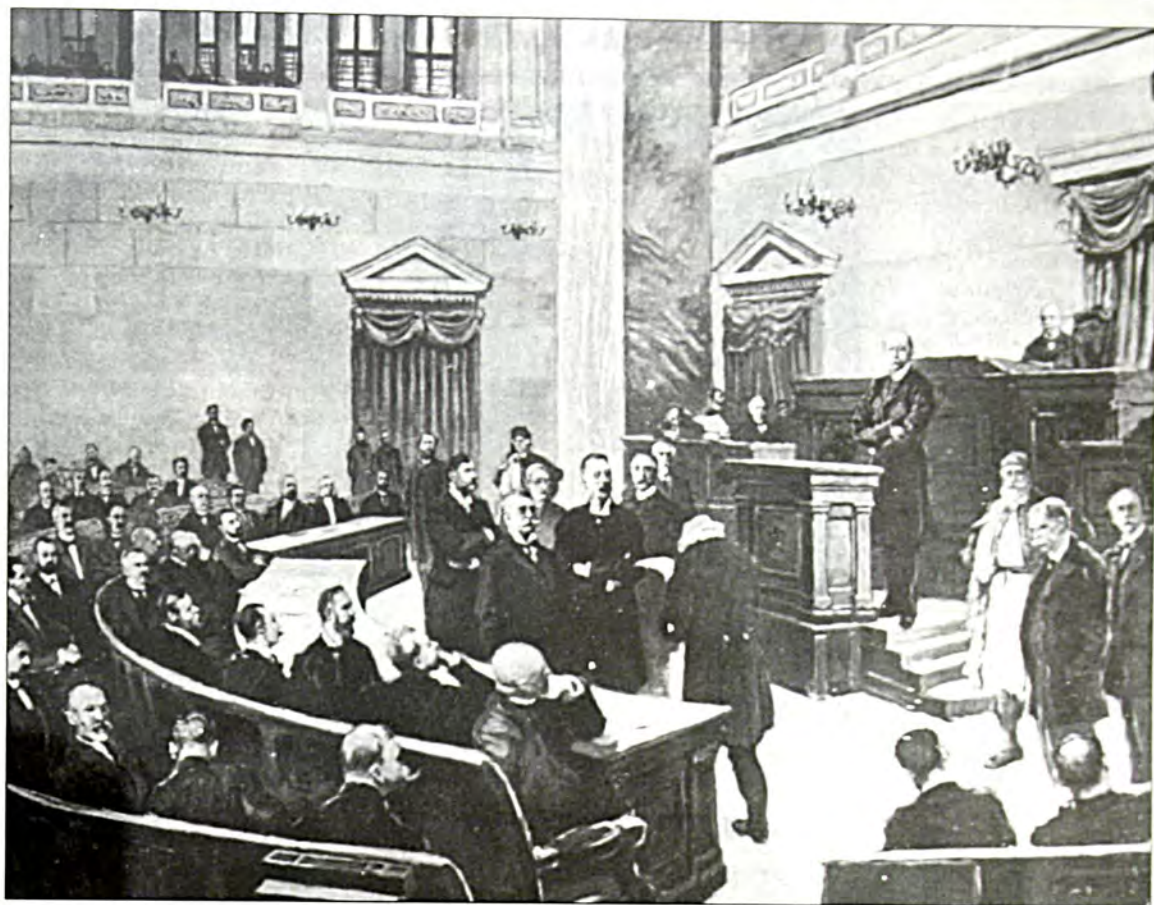
Και σεις και τα παιδιά σας, καθώς και όλαι αι οικογένειαι, αι οποίαι έχασαν τους προστάτας των, γίνονται πλέον οικογένειαι αυτού τούτου του Κράτους μας. Και να είσθε βεβαία ότι η προστασία δεν θα λείψη ποτέ ούτε από σας ούτε από τα παιδιά σας.

Τα παιδιά του Συνταγματάρχου Φριζή θα είναι λατρευμένα από την Νεολαίαν μας.

Μετ' ασθημάτων τιμής και αγάπης
Ιωάννης Μεταξάς

Η προτομή του Συνταγματάρχη Φριζή που τοποθετείται στο Πολεμικό Μουσείο

Από συνεδρίαση της παλιάς Βουλής των Ελλήνων

Εβραίοι στην Βουλή των Ελλήνων 1915-1936

Του κ. ΣΑΜ ΧΑΣΣΙΔ

Πριν από την αρχή του 20ού αιώνα η συμμετοχή των Εβραίων τον Ελληνικού χώρου στην δημόσια ζωή ήταν ανύπαρκτη. Στην μεν Ελλάδα, οι Εβραίοι ήταν πολύ λίγοι και χωρισμένοι σε μικρές κοινότητες, στην δε Τουρκία το καθεστώς ήταν απολυταρχικό και οι Εβραίοι περιοριζόνταν στην διοίκηση της κοινότητάς τους.

Ο ιστορικός του εβραϊσμού της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας Franco αναφέρει ότι στην Κρητική αντόνομη, αλλά υπό τουρκική επικυριαρχία πολιτεία κατάφερε να εκλεγεί βουλευτής ο Εβραίος **Αμπά Ντελ Μεντίνα (ή Αβαδάκης)**, αλλά οι Χριστιανοί βουλευτές εξέφρασαν την αντίθεσή τους μέχρι αρνήσεως λειτουργίας της Βουλής αν παρευρίσκονταν. Τελικά ο Τούρκος Διοικητής της Κρητικής Πολιτείας (Βαλής) κατάφερε να μεταπείσει τους Χριστιανούς βουλευτές. Έναντι αυτού, όταν ο Αβα-

δάκης υπέβαλε ορισμένα αιτήματα, ο Βαλής τα απέρριψε.

Στον Οθωμανικό χώρο, Εβραίοι εξελέγησαν στο Οθωμανικό Κοινοβούλιο μετά την Επανάσταση των Νεοτούρκων του 1906, που φιλοδόχησε προς στιγμήν να μετατρέψει την Οθωμανική Αυτοκρατορία σε συνταγματικό κράτος. Στην Ελλάδα, η συμμετοχή των Εβραίων στην δημόσια ζωή άρχισε μόνο με τους Βαλκανικούς Πολέμους, που είχαν σαν αποτέλεσμα να απελευθερωθεί

η Μακεδονία και η πρωτεύουσά της Θεσσαλονίκη και έτσι να πολλαπλασιασθεί ο Εβραϊκός πληθυσμός της χώρας.

Η δημοσίευση της διδακτορικής εργασίας του Δημοσθένη Δώδου «Η Εκλογική Περιφέρεια της Θεσσαλονίκης - Κόμματα και Υποψήφιοι» μας δίνει την ευκαιρία να αναφερθούμε στην συμμετοχή των Εβραίων στην κοινοβουλευτική ζωή της Ελλάδας. Στην εργασία αυτή, που στηρίζεται στα επίσημα αποτελέσματα των εκλογών, όπως αναφέρονται στα αρχεία της Εθνικής Στατιστικής Υπηρεσίας και στα Πρωτόκολλα των Πρωτοδικείων, αναγράφονται όλοι οι υποψήφιοι της Εκλογικής Περιφέρειας της Θεσσαλονίκης, που ήταν πολύ μεγαλύτερη από τον

Ο Α. Τσενίο (από το Μουσείο της Ι.Κ. Θεσσαλονίκης)

Ο Ισαάκ Σιακκή (από το Μουσείο της Ι.Κ. Θεσσαλονίκης)

σημερινό Νομό Θεσσαλονίκης και περιελάμβανε κατά καιρούς τους σημερινούς Νομούς Κιλκίς, Χαλκιδικής

οποίες νίκησε το Κόμμα των Φιλελευθέρων του Ελευθερίου Βενιζέλου στην Ελληνική επικρατία, αλλά έχασε στην Θεσσαλονίκη και σε πολλές Περιόχες της Ελλάδας - εξελέγησαν πέντε Εβραίοι βουλευτές, όλοι με τον συνδυασμό της Ηνωμένης Αντιπολιτεύσεως (Αντιβενιζελικοί): Οι **Μ. Κοφινάς**, **Χ. Κοέν**, **Ιωσήφ (Πέπο) Μαλλάχ**, **Α. Ματαλών** (από τους ηγέτες του Μπνε-Μπριτ) καθώς και ο σοσιαλιστής **Α. Κουριέλ**, του οποίου το κόμμα συνεργάστηκε με τους αντιβενιζελικούς με βάση την κοινή αντίθεση στην έξοδο της Ελλάδας στον Α' Παγκόσμιο Πόλεμο στο πλευρό των Δυνάμεων της Αντάντ (Συνεννοήσεως). Ας σημειωθεί όμως ότι σ' αυτές τις εκλογές έλαβαν μέρος και τέσσερις Εβραίοι στον συνδυασμό του Κόμματος των Φιλελευθέρων (οι **Ασαέλ**, **Καζές**, **Καράσο** και **Σαπόρτα**). Η μη εκλογή τους οφείλεται στο πλειοψηφικό σύστημα, που ουσιαστικά έδινε όλους τους ψήφους μιας εκλογικής περιφέρειας στους νικητές.

Πέντε Εβραίοι βουλευτές εξελέγησαν και στις εκλογές του Δεκεμβρίου 1915, από τις οποίες απείχαν οι Φιλελεύθεροι: οι **Α. Γκατένιο**, **Μ. Κοφινάς**, **Σ. Μείτς** και **Ι. Μαλλάχ**.

Στις επίμαχες εκλογές του 1920, στις οποίες ηττήθηκαν οι Φιλελεύθεροι, εξελέγησαν με το Λαϊκό Κόμμα οι **Α. Αλχανάτης**, **Ι. Σιακκή** και **Ι. Μαλλάχ** (αναφέρεται ότι στον τελευταίο ο πρωθυπουργός Γούναρης πρότεινε να γίνει υπουργός Οικονομικών αλλά αρνήθηκε). Αρχηγούς

και Ημαθείας.

Η διατριβή αυτή δίνει τα ονόματα 47 Εβραίων υποψηφίων. Αν και βλέπουμε υποψήφιους από όλες τις πολιτικές παρατάξεις, από τους Αρχειομαρξιστές μέχρι τους Ελευθερόφρονες του Ιωάννη Μεταξά (τον **Σάμπη Σαλιτέλ**, για τον οποίο γίνεται αφηρητική μινεία στο κατοχικό Ημερολόγιο του Γιαχοέλ), οι περισσότεροι ανήκαν στο Λαϊκό Κόμμα (στις διάφορες μορφές του), αλλά αρκετοί ανήκαν στο Κομμουνιστικό Κόμμα ή ήταν ανεξάρτητοι. Συνολικά, πέτυχαν να εκλεγούν 18 Εβραίοι στην Βουλή, ένας στην Γερουσία και ένας κατά καιρούς και στα δύο Νομοθετικά Σώματα.

Αναλυτικότερα, στις εκλογές του 1915 - στις

ψήφους έλαβαν όμως και οι υποψήφιοι των Φιλελευθέρων **Ασσέρ Μαλλάχ**, **Μ. Κορινιάς** και **Μ. Χαλγόν**. Επίσης στην Βουλή αυτή εξελέγη από το Νομό Αδριανουπόλεως Εβραίος με το όνομα **Μιτράνι**.

Μετά την Μικρασιατική Καταστροφή και την εγκαθίδρυση της Δημοκρατίας δημιουργήθηκαν ξεχωριστοί εκλογικοί σύλλογοι για τους Ισραηλίτες της Θεσσαλονίκης και τους Μωαμεθανούς της Θράκης. Και ενώ οι Μωαμεθανοί υποστήριζαν το μέτρο, οι Ισραηλίτες αντέδρασαν αρνητικά, βλέποντάς το σαν προσπάθεια να μαντρωθούν σε εκλογικά γκέτο. Έτσι στις εκλογές του 1923, τις πρώτες μετά την Επανάσταση του 1922, οι Ισραηλίτες απείχαν. Στις εκλογές αυτές «εξελέγησαν» τρεις Εβραίοι βουλευτές, οι **Ι. Αλχανάτης**, **Ι. Σαμουηλίδης** και **Ι. Σαΐας**, καθένας με λιγότερους από 50 ψήφους.

Οι εκλογές που ακολούθησαν, το 1926, έγιναν με απλή αναλογική και (σύμφωνα με τον Μανρογορδάτο), χωρίς ξεχωριστούς εκλογικούς συλλόγους. Σ' αυτές τις εκλογές το 70% των ψήφων των Εβραίων πήρε η Εβραϊκή Πολιτική Ένωση, εκλέγοντας τον **Μ. Μπενσαντισή** και **Ι. Σιακκή**, ενώ με το Ενιαίο Μέτωπο (Κομμουνιστές) εξελέγησαν οι **Σουλάμ** και **Βεντούρα**. Ας σημειωθεί ότι ο Βενιζέλος δεν παρέλειψε να παρατηρήσει ότι παρά τις αντιρρήσεις τους για τους ξεχωριστούς εκλογικούς συλλόγους, σ' αυτές τις εκλογές οι Εβραίοι έδωσαν, κατά πλειοψηφία, την ψήφο τους σ' ένα εβραϊκό εκλογικό σχηματισμό, ουσιαστικά σχηματίζοντας ένα οικειοθελή ξεχωριστό εκλογικό σύλλογο.

Στις εκλογές του 1928, που διεξήχθησαν με πλειοψηφικό και με επαναφορά των ξεχωριστών εκλογικών συλλόγων και τις οποίες κέρδισε ο Βενιζέλος με μεγάλη κοινοβουλευτική πλειοψηφία, εξελέγησαν οι ανεξάρτητοι φιλελεύθεροι **Μ. Μπενσαντισή** και **Δ. Ματαλών**. Ας σημειωθεί ότι όπως υπέδειξε ο Βενιζέλος σε αντιπροσώπους της Ισραηλιτικής Κοινότητας, αν δεν υπήρχαν οι ξεχωριστοί εκλογικοί σύλλογοι, οι Εβραίοι θα έμεναν, ενδοχόμενως, λόγω του πλειοψηφικού, χωρίς αντιπροσώπους στην Βουλή. Στις εκλογές για την Γερουσία, το 1929, εξελέγη ο **Ασσέρ Μαλλάχ**, με την υποστήριξη του Κόμματος των Φιλελευθέρων.

Στις εκλογές του 1932, που έγιναν με απλή αναλογική, εξελέγησαν οι **Δ. Αλαλούφ** (Λαϊκός), **Μ. Μπενσαντισή** (ανεξάρτητος) και **Μ. Καζές** (Ενιαίο Μέτωπο-Κομμουνιστές). Επίσης στην Γερουσία εξελέγη ο **Ι. Σιακκής** (Λαϊκός).

Η αδυναμία σχηματισμού σταθερής Κυβέρνησης οδήγησε πάλι σε νέες εκλογές, τον Μάρτιο του 1933 με πλειοψηφικό. Σ' αυτές τις εκλογές νίκησαν οι αντιβενιζελικοί του Τσαλδάρη, με 136 έδρες στην Βουλή, έναντι των 110 των βενιζελικών, παρόλο που οι τελευταίοι είχαν ελαφρά περισσότερους ψήφους σ' όλη την επικράτεια. Οι 18 έδρες της Θεσσαλονίκης πήγαν στην βενιζελική παράταξη, κυρίως λόγω της ψήφου των προσφύγων της Μικράς Ασίας. Στον εκλογικό σύλλογο Ισραηλιτών εξελέγησαν

οι **Δ. Αλαλούφ** και **Ι. Μόλχο** και οι δύο Λαϊκοί (αντιβενιζελικοί).

Δύο μήνες αργότερα, το εκλογοδικείο της Θεσσαλονίκης ακύρωσε τις εκλογές στην εκλογική περιφέρεια Θεσσαλονίκης, με το σκεπτικό ότι οι εκλογικοί σύλλογοι είναι αντίθετοι προς το Σύνταγμα. Πίσω από αυτή την απόφαση κρυβόταν ο υπολογισμός του Λαϊκού Κόμματος, που έλπιζε με την βοήθεια των εβραϊκών ψήφων, να πάρει απόλυτη πλειοψηφία στις Κοινές Συνεδριάσεις της Βουλής και Γερουσίας, και με αυτό τον τρόπο να μπορούσε να εκλέξει δικό του πρόεδρο, να περάσει νόμους που θα στηρίζουν την εξουσία του και να προλείπει το έδαφος για την επαναφορά της Μοναρχίας.

Λίγες μέρες πριν από τις εκλογές δημοσιεύεται στο «Ελευθερο Βήμα» ανώνυμη επιστολή, στην οποία αναγράφεται ότι ο επιφανής πρώην αρχιστράτηγος της Θεσσαλονίκης **Ιακώβ Μεϊρ**, από την κατοικία του στο εξωτερικό, συμβουλεύει τους Εβραίους ότι το καλύτερο εννοούμενο συμφέρον τους εξυπηρετείται καλύτερα από τον ξεχωριστό εκλογικό σύλλογο και τους συμβουλεύει να αποφύγουν να αναμειγνύονται σε εσωτερικές πολιτικές διαμάχες των λαών που μεταξύ τους ζουν. Ας σημειωθεί ότι ο Αρχιστράτηγος Μεϊρ είχε στο παρελθόν εκφραστεί πολύ θετικά για την κατανόηση που βρήκε στα εβραϊκά προβλήματα από την βασιλική οικογένεια και ότι με κανένα τρόπο δεν μπορεί να θεωρηθεί ότι συμπαθούσε τον Βενιζέλο.

Ο Μανρογορδάτος αναφέρει ότι οι εκλογές αυτές έγιναν σε πολύ αντισημιτικό κλίμα και ότι οι Θεσσαλονικείς Φιλελεύθεροι αρνήθηκαν, παρά τις εντολές του Εθνικού τους Κέντρου, να συμμετάσχουν Εβραίους στα ψηφοδέλτιά τους. Χαρακτηριστικό είναι το σύνθημα που αναφέρεται στο βιβλίο του Γ. Βλάχου «Καταμαρτιά η Συναγωγή»:

Οι βενιζελικοί, με την βοήθεια 7.000 ψηφοφόρων επιπλέον προς αυτούς που ψήφισαν τον Μάρτιο του 1933, νίκησαν σ' αυτές τις εκλογές και πήραν όλες τις 20 έδρες της εκλογικής περιφέρειας Θεσσαλονίκης, ενώ οι Εβραίοι έμεναν χωρίς αντιπροσώπους στην Βουλή - όπως τους είχε προειδοποιήσει ο Βενιζέλος πριν από 5 χρόνια. Οι επαναληπτικές αυτές εκλογές οδήγησαν στην αύξηση της έντασης μεταξύ τοπικών Φιλελευθέρων και Εβραίων, που έγινε εμφανής τις τελευταίες ώρες της καταστολής του Βενιζελικού Κινήματος της 1ης Μαρτίου 1935.

Στις εκλογές του 1935, που έγιναν λίγο μετά το Κίνημα του 1935, εξελέγησαν με τον Κυβερνητικό Συνασπισμό οι **Δ. Αλαλούφ** και **Πέπο Μαλλάχ**.

Η ηγεσία της Ισραηλιτικής Κοινότητας εκφράσθηκε θετικά για την Παλιννόστηση της Μοναρχίας αργότερα μέσα στο 1935.

Τέλος, στις τελευταίες εκλογές πριν από την Δικτατορία της 4ης Αυγούστου, τον Ιανουάριο του 1936 εξελέγη ο **Α. Τσιένιο** με την ΓΑΡΕ, που προήλθε από την διάσπαση του Λαϊκού Κόμματος.

Στελέχη της Εβραϊκής Κοινότητας Θεσσαλονίκης στην περίοδο του μεσοπολέμου. Διακρίνονται: Καθισμένος, τέτατος από αριστερά ο Ασέφ Μαλλάχ (γεγονιστής), και προτελευταίος από δεξιά ο Χαΐμας Κοέν (βουλευτής). Όρθιος - πρώτη σειρά - πρώτος από δεξιά ο Μέντες Μπενσαντσή (βουλευτής). (Από το Μουσείο της Ι.Κ. Θεσσαλονίκης).

Από τους βουλευτές που αναφέραμε, οι πιο αξιόλογοι ήταν οι **Κοφινάς, Μπενσαντσή, Μαλλάχ** και **Τσενίο**.

Ο **Μέντες Μπενσαντσή** ήταν δημοσιογράφος και πρόεδρος της Κοινότητας μεταξύ 1926 και 1930. Ο Μπενσαντσή είχε ευρεία μόρφωση και μιλούσε 10 γλώσσες. Σαν δημοσιογράφος αφοσιώθηκε στην γαλλική *Journal de Salonique* και στις ισπανοεβραϊκές «*Libertad*» και «*La Epoca*». Λίγους μήνες μετά την μεγάλη πυρκαγιά του 1917 εξέδωσε την εφημερίδα «*El Pueblo*». Αγωνίστηκε για την γενίκευση της ψήφου στην Ισραηλιτική Κοινότητα. Σαν βουλευτής διακρίθηκε στα γεγονότα του Κάμπελ (Ιούνιο 1931), τόσο στην Βουλή όσο και στην δίκη της Βέροιας. Ορισμένες πηγές (Y. Ben) αναφέρουν ότι έλαβε μέρος στην Αντίσταση. Πέθανε στα στρατόπεδα εξοντώσεως το 1943. Οι πληροφορίες αυτές αναφέρονται στο βιβλίο *Saloniki - Ir vaEm belsrael*, σ. 328).

Ο **Ασέφ Μαλλάχ** σπούδασε δικηγόρος και άρχισε την πολιτική του καριέρα επί Τουρκοκρατίας. Δικάστηκε από τους Νεότουρκους με την κατηγορία του Σιωνισμού και μάλιστα ο κατηγορούς πρότεινε την θανατική ποινή του για προδοσία. Αθωώθηκε και συνέχισε την δράση του, παίζοντας βασικό ρόλο στη δημιουργία του Πολυτεχνείου της Χάιφας (Τέχνιον), όπου αφιέρωση στο όνομά του υπάρχει στην Κεντρική Βιβλιοθήκη. Μετά την ενσωμάτωση της Θεσσαλονίκης στην Ελλάδα δημιούργησε καλές σχέσεις με τον Βενιζέλο, που τον διόρισε στο Δημοτικό Συμβούλιο της πόλης.

Μετά την αποτυχία του στις γερονισιαστικές εκλογές το 1932, μετανάστευσε στην Παλαιστίνη το 1934 και έπειτα στην Γαλλία. Το 1947 επανήλθε στην Ελλάδα για λίγο καιρό, για να συνδράμει στην αποκατάσταση των λίγων επιζώντων του Ολοκαυτώματος, που η Κατοχή άφησε εντελώς άπορους. (Οι παραπάνω πληροφορίες στο *Zikhron Saloniki*, Τόμος 2, σ. 502). Πέθανε στην Γαλλία πριν από λίγα χρόνια.

Ο **Μωρίς** (ή **Μανρίκιος**, η **Μωσσή Κοφινάς** ήταν γεννημένος στο Βόλο και σ' αυτό το σημείο ίσως ξεχώριζε από τους άλλους βουλευτές της Θεσσαλονίκης. Εξελέγη με την Ηνωμένη Αντιπολίτευση, αλλά πέρασε στους Φιλελεύθερους και έλαβε μέρος στην Βουλή των Λαζάρων, δηλ. στην Βουλή των πρώτων εκλογών του 1915 που ο Βενιζέλος επανέφερε μετά την εκθρόνιση του Κωνσταντίνου από την Αντάντ. Η δραστηριότητα του Κοφινά σ' αυτή την Βουλή είχε σαν αποτέλεσμα την υποστήριξη, από μέρους της Ελληνικής Κυβερνήσεως, της Δηλώσεως Μπαλφούρ, για δημιουργία Εβραϊκής Εθνικής Εστίας στην Παλαιστίνη. Σαν Σιωνιστής, είχε ένα σχέδιο να δημιουργήσει ένα χωριό από ελληνοεβραίους στην Παλαιστίνη. Το όνειρό του πραγματοποιήθηκε λίγο καιρό μετά τον θάνατό του, το 1937, και το χωριό ονομάστηκε προς τιμήν του Τσουρ-Μωσσή. Στο χωριό αυτό υπάρχουν ακόμη πολλές οικογένειες ελληνικής καταγωγής Εβραίων, στους οποίους έχουν προστεθεί και Εβραίοι από άλλες Βαλκανικές χώρες.

Ο **Αλμπέρτο Τσενίο** ήταν ο τελευταίος Ισραηλίτης βουλευτής. Υπήρξε πρόεδρος του Εμποροβιομηχανικού Επιμελητηρίου («Χρονικά», Ιαν-Φεβ. 1995). Κατά την Κατοχή συνελήφθηκε από τους Γερμανούς και πέθανε στα στρατόπεδα.

Σαν συμπέρασμα, μπορούμε να πούμε ότι κατά την διάρκεια του Μεσοπολέμου οι Εβραίοι βουλευτές της Θεσσαλονίκης αντιπροσωπεύουν καλύτερα από όλους την ειλικρινή προσπάθεια της Κοινότητας αυτής να ενταχθεί στην πολιτική ζωή της Ελλάδας, διατηρώντας όμως και τον εβραϊσμό της. Οι συνθήκες ήταν δύσκολες, λόγω της παρακμής της Κοινότητας αυτή την εποχή, λόγω των προβλημάτων που αντιμετώπιζε η Ελλάδα μετά τον Διχασμό και την Μικρασιατική Καταστροφή, λόγω της σχετικής ελλείψεως πολιτικής εμπειρίας των στελεχών της Κοινότητας, αλλά και λόγω της κακοδιαμονίας της δημοκρατίας εκείνη την εποχή, τόσο στον ελληνικό, όσο και τον ευρωπαϊκό χώρο. Φυσικά, μετά το τραγικό τέλος του Εβραϊσμού της Ελλάδας τα προβλήματα του Μεσοπολέμου φαίνονται αστεία.

Πηγές

1. Βλάχος, Γ.Α. (1990). Άρθρα στην «Καθημερινή». Εξδ. «Ζήδρος» Αθήνα.
2. Δώδος Δ. (1989). Η Εθνολογική Περιφέρεια Θεσσαλονίκης - Κόμματα και Υποψήφιοι. Διδακτορική Διατριβή, ΑΠΘ.
3. «Χρονικά» Ιαν-Φεβ, 1995.
4. Ben Yossef (1985). «Yehude Yavan baShoah uvaHitnagdut». «Οι Εβραίοι της Ελλάδας στο Ολοκαύτωμα και την Αντίσταση». Έκδοση του Ινστιτούτου Έρευνας του Εβραϊσμού της Θεσσαλονίκης, Τελ. Αβιβ.
5. Franco, M. (1897). Essai sur l' Histoire des Juifs de l' Empire Ottoman.
6. Mavrogordatos, G.T. (1983). Stillborn Republic. Univ. of California, Berkeley and Los Angeles.
7. Saloniki Ir vaEm beIsrael (1968) (Θεσσαλονίκη-Μητρόπολη του Εβραϊσμού). Έκδοση του Ινστιτούτου Έρευνας του Εβραϊσμού της Θεσσαλονίκης, Τελ. Αβιβ.
8. Zikhron Saloniki (1972). D. A. Recanati, Editor A.S. Recanati: Yehude Saloniki ba hayim hapolitiim vahadiploimatim shel Yavan, pp 328-330. (Οι Εβραίοι της Θεσσαλονίκης στην πολιτική και διπλωματική ζωή της Ελλάδας).

[Ο κ. Σαμ Χαασιδ είναι Αναπλ. Καθηγητής στο Tehnion -Israel Institute of Technology, στην Χαίφα]

Οι Εβραίοι Βουλευτές

Από την «Ισραηλιτική Επιθεώρηση» (Μηνιαία κοινωνική, φιλολογική και ειδησεολογική επιθεώρηση), που εκδιδόταν στην Αθήνα κι από το τεύχος (Έτος Δ', αριθ. 5 - Ιούλιος 1915) αναδημοσιεύουμε τα παρακάτω:

— Από τίνος ευρίσκονται εις την πρωτεύουσάν οι βουλευτάι Θεσσαλονίκης κ.κ. Χαϊμ Ηλία Κωέν, Μανρίκιος Κοφίνας, Δαβίδ Ματαλόν, Ιωσήφ Μαλλάχ. Οι ομόδοξοι βουλευτάι ανήκον εις τον επικρατήσαντα εν Θεσσαλονίκη γυναικιδόν συνδυασμόν. Αλλ' είναι ευτυχώς οι ομόδοξοι τοιαύτης αγωγής ώστε να υψωθούν υπεράνω των ταπεινών αντιλήψεων και να συνεισφέρουν την συνεργασίαν των εις παν έργον κοινωνικώς και εθνικώς ωφέλιμον σθενήποτε και αν εισηγηθή. Πάντες οι ανωτέρω βουλευτάι γνωρίζουν την ελληνικήν, τινές την γράφον απταισίτως, υπήρξαν δε μέχρι τούδε άνδρες εξαιρετικής ιδιωτικής και κοινωνικής δράσεως. Ο κ. Χαϊμ Η. Κωέν είναι ο μεγαλοκτηματίας των Τρικάλων, ο φίλος της Βασιλικής οικογενείας, ο κ. Ιωσήφ Μαλλάχ έμπορος εκ των πρώτων εν Θεσσαλονίκη και αριστούχος της Εμπορικής Ακαδημίας των Παρισίων. Ο κ. Δαβίδ Μεταλόν πρόεδρος και ιδρυτής, αν δεν απαίτουμεθα, της «Νέας Ισραηλιτικής Λέσχης» Θεσσαλονίκης και της εκεί μεγάλης αμερικανικής Στοάς «Μπνε Μπριθ». Πολύ μορφωμένος, εσπούδασεν εν Παρισίοις και αγοράζει απταισίτως εις την γαλλικήν. Διοργάνωσε πολλά εβραϊκά σωματεία της πατρίδος του, την «Ένωσιν» και άλλα σχολικά και φιλανθρωπικά. Ο κ. Μανρίκιος Κοφίνας, ιατρός, του Πανεπιστημίου των Παρισίων, εξ Ιωαννίνων καταγόμενος είναι γνωστός εις τον ελληνικόν κόσμον. Εχρημάτισεν επτά έτη δημοτικός σύμβουλος Βόλου και πολλά έδρασεν υπέρ της εκεί κοινωνίας. Ίδρυσεν εξ ιδίων Σταθμόν Α' Βοηθειών. Το Μαιευτήριον, το Βρεφοκομείον Βόλου οφείλονται εις την δράσιν του. Έχαμε μελέτας περί αποξενώσεως ελόν, αποκαταστάσεως προσφύγων εν Θεσσαλία. Εν ταύτῳ ο άριστος ούτος Έλλην πολίτης είναι και ο ενθερμότερος των Σιωνιστών παρέχων εαυτὸν ζωντανόν παράδειγμα ότι η αγάπη προς την γενέτειραν δύναται να συνυπάρξη αρμονικώς εις τον Ισραηλίτην με τας αναμνήσεις και τας ελπίδας της φυλής του. Λέγεται ότι ο

ιατρός Κοφίνας δεν έχει εξαντλήσει την φιλοπροδοὸν και αλτρουϊστικήν ροπήν του και ότι έχει ιδέας σωστικὰς περί Σχολικῶν κτιρίων.

— Μεταξύ των ανηρόντων εις το εβραϊκόν δόγμα είναι και ο κ. Αλβέρτος Κουριέλ, σοσιαλιστής. Πάντες οι Ισραηλίται βουλευτάι ωρκισθηκαν την πρώτην ημέραν, τον Προέδρον απαγγέλλαντος την ορκομοσίαν ως εξής: Ορκίζομαι εις τον Θεόν του Ισραήλ και εις την Ιερὺν αὐτοῦ Βιβλίον...

— Επ' ευκαιρία της εισόδου πέντε Ισραηλιτῶν εις την Βουλὴν, είναι άξιον υπομνήσεως ότι ο αείμνηστος Βασιλεὺς Γεώργιος, εις ακρόασιν την οποίαν είχε δοῦσε την 17 Σεπτεμβρίου 1878 εις τον αρχιεραβὶνον Κερκιρκις Ιωσήφ Εμμανουήλ Λεβί, εἶπεν ότι «μία των σφαλιστέρων ημερῶν της Βασιλείας του θα ἦτο εκείνη καθ' ἣν θα ἐβίλεπεν ένα Ισραηλίτην εις το Ἑλληνικόν Κοινοβούλιον».

Η ευχή του αγαθωτέρου των Βασιλέων πραγματοποιήθη πεντάκις με τον άριστον οἰωνόν μιας Μεγάλης Ελλάδος. Μόνον φευ! ο βασιλεύς δεν είναι πλέον ἵνα ἴδῃ ο ἴδιος την πραγματοποιήσιν του πόθου του, ο οποίος πραγματοποιείται ὁμως υπό τον αντάξιον και μεγάλον υἱὸν του Κωνσταντίνου.

ΧΡΟΝΙΚΑ

ΟΡΓΑΝΟ ΤΟΥ ΚΕΝΤΡΙΚΟΥ
ΙΣΡΑΗΛΙΤΙΚΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ
ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Υπεύθυνος σύμφωνα με το Νόμο:

Ο Πρόεδρος του Κ.Ι.Σ. ΝΙΣΗΜ ΜΑΤΣ
Στοιχμελή 2 • 104 39 ΑΘΗΝΑ

Διανέμεται δωρεάν

Το Ολοκαύτωμα του εβραϊκού λαού και

Του κ. ΘΩΜΑ ΤΣΙΚΡΙΚΑ

Η ΕΠΕΤΕΙΟΣ ΤΩΝ 50 ΧΡΟΝΩΝ της απελευθέρωσης από τα συμμαχικά στρατεύματα των εγκλείστων στα ναζιστικά στρατόπεδα του Άουσβιτς - Μπιρκενάου (1945-1995) και οι τελετές μνήμης που οργανώθηκαν στον φοβερό αυτό τόπο της ψυχρής και μεθοδευμένης εξόντωσης εκατομμυρίων αθώων ανθρώπων, στην πλειονότητά τους Εβραίων, επανέφεραν στο προσκήνιο τις συχνά απωθημένες ευθύνες όσων υπήρξαν συνεργάτες των αυτουργών ή και απλώς σιωπηλοί και παθητικοί θεατές των αποτροπάων εκείνων εγκλημάτων, που θα αποτελούν ανά τους αιώνες στίγμα για τον πολιτισμό της εποχής μας με το τέλος του 20ού αιώνα.

Το Άουσβιτς μαζί με τα άλλα στρατόπεδα συγκέντρωσης είναι το σύμβολο της ολοκληρωτικής εξόντωσης του Εβραϊκού λαού, της μεθοδευμένης και απάνθρωπης, οργανωμένης και στυγνής παραβίασης της ανθρωπίνης αξιοπρέπειας.

Ο ρατσισμός, η ξενοφοβία και ο αντισημιτισμός βρήκαν όλη τη σατανική και άγρια αποκορύφωσή τους μέσα στη θηριωδία των ναζί.

Η αδιαφορία, το κλείσιμο των ματιών και αυτιών μέσα σε μια ατμόσφαιρα τρομοκρατίας, η έλλειψη αντίθεσης και διαμαρτυρίας στο οργανωμένο και επιστημονικό έγκλημα είναι ένα ιστορικό γεγονός ντροπής και απανθρωπιάς, για την πολιτισμένη ανθρωπότητα.

Η καταπάτηση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων στο σύνολό τους, χωρίς τους παραμικρούς ενδοιασμούς και τα ηθικά διλήμματα για τη σωστή χρήση της επιστήμης ήρθαν να συμπληρώσουν την εγκληματική ολοκληρωτική φαντασία μέσα στο κρύο, στο σκοτάδι, στην πείνα, στα όργια των ανθρωπομόρφων τεράτων της άρειας φυλής.

Ως να μην έφταναν οι ομαδικές εκτελέσεις, τα κρεματορία, οι θάλαμοι αερίων, οι φούρνοι, οι θάνατοι από πείνα, το Επτελείο του Χίτλερ σε ειδική απόρρητη σύσκεψη τον Ιούλιο του 1942, έδωσε την έγκρισή του για να παραχωρηθεί το στρατόπεδο συγκέντρωσής του Άουσβιτς για πειράματα σε ανθρώπους και ζώα: με σκοπό την ανακάλυψη μιας μεθόδου στειρώσεως. Αυτοί που θα χρησιμοποιούνταν για τα πειράματα δεν θα ελάμβαναν γνώση του πειράματος. Επιθυμούσε με το τέλος των πειραμάτων να ακολουθήσει το πρακτικό μέρος της πραγματοποίησης που θα είναι η στειρόωση των Εβραίων γυναικών. Για οποιαδήποτε βελτίωση της μεθόδου ο καθηγητής Δρ. H'Ochlfelder, ειδικός στις ακτί-

νες R'Ooentgen για την στειρόωση των ανδρών, θα βοηθούσε για την περαιτέρω βελτίωση της μεθόδου. Για το διαβολικό αυτό σκοπό δημιουργείται υπηρεσία πειραματισμών, εργαστήριο σεξουαλικής και φυλετικής βιολογίας με βάση τις τελευταίες προόδους της τεχνικής και της επιστήμης, καμουφλαρισμένο με τον ειρωνικό και υποκριτικό τίτλο: «Ινστιτούτο Υγείας του όπλου SS».

Στο σατανικό αυτό εργαστήριο, εκτελούνται σε ευρεία κλίμακα εργασίες τομής σωματών, σεξουαλικά πειράματα γενετικής, παρθενογέννησης, τεχνητής γονιμοποίησης. Ενεργείτο κάθε είδος γυναικολογικής πράξης με σαδισμό και οργιώδη φαντασία και εκτελούσαν τις πιο ξέφρενες και εξάλλες χειρουργικές πράξεις. Είναι μια απόλυτη περιφρόνηση της ζωής και της ανθρωπίνης αξιοπρέπειας.

Σαν πρώτο υλικό επιλογής για τα διαβολικά πειράματα των σχιζοφρενών γυναικολόγων είναι οι δικές μας Ελληνίδες Εβραίες κυρίως από την Θεσσαλονίκη. Υπολογίζονται σε 500 οι πρώτες γυναίκες και τα κορίτσια που φθάνουν με τις διάφορες αποστολές από την Ελλάδα. Μόλις φθάνουν (20-4-1943) υποβάλλονται σε ειδική εξέταση και κατανέμονται δίχως καμία άλλη διατύπωση στα διάφορα τμήματα του ινστιτούτου. Δύο γιατροί, δύο δήμοι εποπτεύουν τα σατανικά τους επιστημονικά πειράματα με βοηθούς από τις τάξεις των εκποτισμένων γιατρών (Δρ. Βορτς, Δρ. Σαμουήλ), όπως: Στείρωση με ακτίνες X.

Αποξήρανση των ωαρίων με τη μέθοδο της παρατεταμένης συμπίεσης όλου του υπογαστρίου με δύο σανίδες σφιχτά δεμένες. Τα περισσότερα από αυτά τα θύματα πεθαίνουν κατά τη διάρκεια της δοκιμασίας. Όσες επιζούν, είναι για λίγο, γιατί παραμένουν παραμορφωμένες και πληγωμένες. Είναι ακατάλληλες για οποιαδήποτε

η στάση του γιατρού-επιστήμονα

εργασία και στη συνέχεια στέλνονται στα κρεματόρια.

Τα ονόματα δύο ιατρών των Κλάουμπερ και Σούμαν είναι για πάντα στιγματισμένα για τις φρικαλεότητες που διέπραξαν από τη διεθνή Ιατρική Κοινότητα σαν δύο σαδιστές δήμοι που είχαν την ποταπότητα να συρρωθούν πίσω από τον τίτλο του γιατρού για να εκτελέσουν τα καννιβαλιστικά τους έργα.

Υπέρτατος αρχηγός είναι ο Κλάουμπερ που παραμένει στη διεύθυνση μιας ιδιωτικής κλινικής του Βερολίνου και κατευθύνει εκ των άνω. Κάνει φευγαλέες εμφανίσεις για να επιθεωρήσει, να επανορθώσει, να ανανεώσει τις μεθόδους.

Κάνει τις ενέσεις με σκοπό να προκαλέσει παύση της εμμηνου ρύσεως και πειραματίζεται με τις μεταγγίσεις αίματος. Κάνουν ωοθηκοεκτομές, αντικαθιστούν όργανα με εμφυτεύσεις οργάνων που αφήρεσαν από άλλους άρρενες και θήλεις ή και από διάφορα ζώα. Επινοούν τις πιο απίστευτες και παρανοϊκές επεμβάσεις και γονιμοποιήσεις. Αγνοούν τον πόνο, πετσοκόβουν και κατατρυνώνουν τα αθώα θύματα προς δόξαν δήθεν της επιστήμης χωρίς τον παραμικρότερο ηθικό ενδοιασμό. Το υλικό πλούσιο για να εφαρμόσει ο Σούμαν τις απάνθρωπες ενέργειές του. Σκληρός σαν ανθρωπόμορφο τέρας διαλέγει μέσα από το κοπάδι των πειραματοζώων του περίπτερον 10. Η πρώτη ύλη είναι άφθονη και αναφορά - δεν δίνεται σε κανένα. Αφού υπάρχει πληθώρα πειραματοζώων κάθε απάνθρωπη φανταστική ενέργεια επιτρέπεται.

Με ποικίλα παρασκευάσματα προσπαθούν να εισάγουν τον καρκίνο σε ορισμένους τρόφιμους. Επίσης προσπαθούν να πλάσουν ασχήμια για να καθορίσουν τον τύπο του Εβραίου και της Εβραίας, όπως θα τον ήθελε η ρατσιστική θεωρία σε ποικίλα δείγματα, τονίζοντας τις διάφορες δυσμορφίες (χαμπούρα, νανισμό, σωματική ασυμμετρία) υποβάλλοντας σε λεπτές χειρουργικές επεμβάσεις που τονίζουν και υπερβάλλουν τις ανατομικές ανωμαλίες.

Τους θρέφουν με όλες τις φροντίδες και όταν φθά-

σουν στον επιθυμητό βαθμό ασχημίας τους γίνεται μια ένεση φαινόλης ενδοκαρδιακά. Γίνονται μούμιες και από εκεί παίρνουν εκμαυρία που στέλνονται σε διάφορα ανθρωπολογικά και φυλετικά μουσεία. Τα παρουσιάζουν στα τμήματα Εθνικής Τερατολογίας για να τα περιεργάζονται τα πλήθη της άρειας φυλής και να τα μελετούν οι κοινωνιολόγοι και οι στοχαστές και να επιβεβαιώνουν την δική τους ανωτερότητα μέσα στη νοσηρή τους φαντασία.

Ο Σούμαν και η παρέα του δεν περιορίζονται μόνο στα θηλυκά πειραματόζωα, εργαζονται με διαβολική διάθεση επάνω στον άρρενα πληθυσμό. Ασχολούνται κυρίως με την αφαίρεση των όρχεων χωρίς ναρκωση, ασπηνία και καμία προφύλαξη.

Ο πόνος και η απόγνωση των θυμάτων δεν έχουν καμία σημασία για τα ανθρωπόμορφα κτήνη της ανώτερης φυλής. Πολλές φορές της ορχεκτομής προηγούνται ακτινοβολίες για 20 ημέρες για να δουν ικανοποιημένοι την πλήρη έλλειψη σπερματοζωαρίων. Ένας μεγάλος αριθμός είναι Έλληνες Εβραίοι από τη Θεσσαλονίκη. Ένας στους δύο

πεθαίνει κατά την διάρκεια της μόνης ή διπλής ορχεκτομής.

Η ιατρική διά μέσον των αιώνων εξελίχθηκε και κατευθύνεται από δύο βασικές αρχές, το σεβασμό της ζωής (Ιπποκρατική ηθική) που χωρίς αυτόν δεν υπάρχει ιατρική και την αγάπη προς τον πλησίον (χριστιανική ηθική) που εξίσου τον εμπνέει στην καθημερινή άσκηση. Η τεχνολογική εξέλιξη μάς φέρνει όλο και συχνότερα στην αντιμετώπιση προβλημάτων και ηθικών διλημάτων. Τα τελευταία χρόνια το ενδιαφέρον της διεθνούς επιστημονικής κοινότητας συνεχώς αυξάνεται και μία από τις κυριότερες αιτίες, είναι η χρησιμοποίηση για απάνθρωπα πειράματα αιχμαλώτων και φυλακισμένων στη διάρκεια του 2ου Παγκόσμιου Πολέμου (δίκης Νυρεμβέργης).

Η Παγκόσμια Ιατρική Ένωση το 1950 προτείνει αντί του Ιπποκρατικού Ορκου τη Διακήρυξη της Γενεύης

Αουσβιτς I - II. Ο Δόκτωρ Josef Mengele έκανε φοβερά πειράματα επάνω σε διδύμους και νάνους για την διεκπεραίωση της έρευνάς του πάνω στη θεωρία της κληρονομικότητας

ΤΟ ΟΛΟΚΑΥΤΩΜΑ
ΤΟΥ ΕΒΡΑΪΚΟΥ
ΛΑΟΥ
ΚΑΙ Η ΣΤΑΣΗ
ΤΟΥ ΓΙΑΤΡΟΥ -
ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΑ

(1948) με τη συμπλήρωση ορισμένων κενών που αφορούν την εξόντωση αλλοφύλων ή εχθρών από γιατρούς στα χιτλερικά στρατόπεδα συγκεντρώσεων: «Δεν θα επιτρέψω η θρησκεία, η εθνικότητα, η φυλή, τα πολιτικά κόμματα ή κοινωνικές διακρίσεις να παρεμβληθούν ως εμπόδια κατά την έναντι του ασθενούς άσκηση των καθηκόντων μας. Θα διατηρήσω τον μέγιστον δυνατόν σεβασμόν προς την ανθρώπινη ζωήν από τη στιγμή της συλλήψεως. Και υπό απειλή ακόμη δεν θα χρησιμοποιήσω τας ιατρικὰς γνώσεις μου κατά των νόμων της ανθρωπότητας».

Τα τελευταία χρόνια, η πρόοδος της Ιατρικής κάνει πολύ ισχυρότερη τη δύναμη των γιατρών και πολύ πιο εφικτή την περιφρόνηση των δικαιωμάτων του υγιούς και του αρρώστου. Μέσα από τα ιστορικά γεγονότα (ναζιστικά στρατόπεδα, ψυχιατρεία πολιτικών κρατουμένων σε διάφορα ολοκληρωτικά καθεστώτα ή απαγωγή παιδιών για την αφαίρεση οργάνων για μεταμοσχεύσεις) και τις σημερινές δυνατότητες, προβάλλουν και οι πολλές υποχρεώσεις του σημερινού γιατρού ως πνευματικού ανθρώπου απέναντι στην κοινωνία από τις οποίες σπουδαιότερες είναι:

Η αντικειμενικότητα και η ψυχραιμία. Σε κρίσιμες περιστάσεις πολιτικής φύσης έχει υποχρέωση να μην παρσύρεται από προσωπικά συμφέροντα και εντυπώσεις, αλλά να υποστηρίξει την αλήθεια και να μην βρίσκει σαν λύση, επειδή λ.χ. φοβήθηκε τον ένα ολοκληρωτισμό, να προσφεύγει στον άλλο, γιατί αυτό δείχνει έλλειψη αντικειμενικότητας και ψυχραιμίας.

Συνέπεια. Γίνεται ύποπτος όταν αλλάζει τις απόψεις του για να συμπέσουν με τις απόψεις των ισχυρών της ημέρας και έτσι να επιτύχει εύνοια για περισσότερη δύναμη ή επιστημονική ανέλιξη.

Το θάρρος γνώμης. Ο επιστήμονας πρέ-

πει να έχει το θάρρος να διατυπώνει την επιστημονική εδραιωμένη γνώμη του, όσο και εάν είναι αντίθετη ή δυσάρεστη για τους ισχυρούς, για την παράταξη του ή για ομάδες που εξασκούν πάνω του πίεση ψυχολογική. Αυτή είναι η δική μας πολιτική ευθύνη, να πούμε δημόσια τη γνώμη μας, όσο αντιδημοτική ή αντιπαθής και εάν είναι, γιατί αλλιώς δεν θα είμαστε ούτε καλοί πολίτες ούτε καλοί γιατροί χωρίς τις αναγκαίες ηθικές αντιστάσεις.

Η προθυμία για ανάληψη ευθύνης. Η κοριτική είναι ευκολότερη, αλλά μόνον η υπεύθυνη δράση φέρνει αποτελέσματα και ευθύνη σημαίνει ανοιχτά μάτια, ανοιχτά αυτιά και ιδιαίτερα ανοιχτό μυαλό. Ο επιστήμονας και ιδιαίτερα ο γιατρός σε καμιά περίπτωση δεν πρέπει να έχει παρωπίδες, να μην κάνει συμβιβασμούς, ούτε να υποκύπτει σε διά-

Ο εγκληματίας καθηγητής Δόκτωρ Carl Clauberg πειραματιζόταν με την στείρωση των γυναικών με ακτίνες X και άλλα μέσα

φορες πιέσεις.

Στις σημερινές δύσκολες και πολύπλοκες συνθήκες της ανοικτής κοινωνίας και το θρίαμβο της πολυκομματικής κοινοβουλευτικής δημοκρατίας, ο γιατρός θα πρέπει να εναντιώνεται με όλες του τις δυνάμεις σε κάθε μορφή ρατσισμού, φυλετικού, θρησκευτικού, κομματικού και να μην δέχεται, όπως υποστηρίζει ο δρ. Brandt στη δίκη της Νυρεμβέργης, τις εντολές όπως ο αξιωματικός του ολοκληρωτικού πολέμου, αλλά να μάχεται για το σεβασμό της ανθρώπινης ζωής, για την ιδιαιτερότητα και την αξιοπρέπεια του ατόμου, για τα ατομικά και πολιτικά δικαιώματα των πολιτών γιατί άλλως: «Πάσα επιστήμη χωριζόμενη αρετής πανουργία φαίνεται».

[Ο κ. Θωμάς Τσιζρίκας είναι Επ. Καθηγητής Ιατρικής του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας-Διευθυντής της Α' Παθολογικής Κλινικής, Π.Γ. Νοσ. Λάρισας και Πρόεδρος του τμήματος Λάρισας του Ε.Ε.Σ. Το άρθρο του αναδημοσιεύεται από τις Θεσσαλικές Επιλογές-Ιουνίου 1995]

Άποψη της εβραϊκής συνοικίας Ιωαννίνων προπολεμικά. Στο κέντρο διακρίνεται ο Ραββίνος.

Η τραγωδία της εξολόθρευσης των Εβραίων των Ιωαννίνων

Του κ. ΔΗΜΗΤΡΗ ΚΟΡΑΚΗ

ΜΕ ΜΕΓΑΛΗ ΚΑΡΤΕΡΙΑ οι κάτοικοι της τότε μικρής μας πόλης τα Γιάννινα περνούσαν την αβάσταχτη ξενική κατοχή μετά τον ελληνοϊταλικό πόλεμο του 1940.

Οι μέρες εκείνες περνούσαν γεμάτες στερήσεις, αβεβαιότητα για το μέλλον, φόβο και αγωνία, συναισθήματα, που γέμιζαν

την ψυχή όλων μας από τη συζοδότηση, που επέβαλε ο κατακτητής, τον περιορισμό της κυκλοφορίας τα βράδια, τα συχνά μπλόκα, που έκαναν οι Γερμανοί σε διάφορες συνοικίες της πόλης μας και το άρπαγμα αγαθών από διάφορους συμπολίτες μας, καθώς και τη φυλάκιση ή το σκότωμα πατριωτών της Αντίστασης.

Περισσότερο νομίζω επηρέαζε αυτή η περίοδος εμάς τα μικρά τότε παιδιά, που συνεχώς είχαμε ένα τρεμούλιασμα στην ψυχή μας και με δυσκολία διαβάσαμε, παίξαμε και γελούσαμε.

Έτσι με δυσκολίες, πείνα και στενοχώριες φτάσαμε στο 1944, μια χρονιά, που μπήξε με κρύο, βροχές και μπλόκα χιόνια, όπως ήταν τότε ο καιρός στα Γιάννινα.

Οι άνθρωποι της πόλης μας παρακολουθούσαν με ιδιαίτερο ενδιαφέρον τα γεγονότα, που συνέβαιναν στον κόσμο, στην Ευρώπη, στην πατρίδα μας και στην περιοχή μας, ακούγοντας κρυφά ραδιόφωνο και ό,τι μαθαίνονταν από στόμα σε στόμα ή από προκηρύξεις των αντιστασιακών οργανώσεων, γιατί οι εφημερίδες, που εκδίδονταν τότε λογοκρίνονταν κι έτσι γράφονταν σ' αυτές ό,τι διέταζε ο κατακτητής.

Εκτός των άλλων που λέγονταν κρυφά κυκλοφόρησε και ότι οι Εβραίοι των Γιαννίνων κινδύνευαν να εξολοθρευτούν από τους Γερμανούς, όπως αυτοί έκαναν τους Εβραίους της Γερμανίας και των άλλων χωρών της Ευρώπης, τις οποίες είχαν κατακτήσει γρηγορότερα από την Ελλάδα.

Η πληροφορία αυτή αναστάτωσε τους Γιαννιώτες και πολλοί Χριστιανοί συζητούσαν το θέμα με τους φίλους τους Εβραίους, για την αντιμετώπιση του προβλήματος.

Αυτό έκανε κι ο πατέρας μου, γιατί είχε φίλους και γνωστούς Εβραίους, όπως ήταν τότε και οι περισσότεροι Γιαννιώτες φίλοι και γνωστοί ανεξαρτήτου θρησκείας.

Περισσότερο όμως το συζητούσε με το λαχανοπώλη Εβραίο Νταβή, ο οποίος είχε λαχανοπωλείο στο Κουρμανιό και στον οποίο πήραινε τα λαχανικά του μπιστανιού μας, όπως έκαναν κι άλλοι μπισταντζήδες σε άλλους λαχανοπώλες Χριστιανούς και Εβραίους.

Εκείνος, όμως, όπως και άλλοι, δεν μπορούσε να πιστέψει ότι θα γίνει κάτι τέτοιο κι όταν έρχονταν στο μπιστάνι μας, όπου ήταν και το σπίτι, για να κανονίσουν με τον πατέρα για λαχανικά ή για να φέρει ή να πάρει δύο προβατίνες, που είχε και τις οποίες έφερνε για βοσκή στο χορτάρι, που φύτρωνε στα χαλάσματα του παλιού σεραγιού του Τούρκου Μπέη Σέη και άφηναν συζήτηση γι' αυτό, έλεγε ότι τους είναι δύσκολο να φύγουν από το σπίτι τους ή αναρωτιόταν που μπορεί να πάνε για ν' αποφύγουν τον επερχόμενο χαλάσμο.

Στις συζητήσεις και στις πιέσεις φίλων και γνωστών Χριστιανών Γιαννιωτών λίγοι φύγανε, κυρίως νέοι, για τα βουνά, όπου συναντήθηκαν και έμειναν στις ανταρτικές ομάδες της Αντίστασης και μερικές οικογένειες πήγαν σε χωριά της περιοχής των Ιωαννίνων ή κρύβονταν σε χριστιανικά σπίτια αυτών, ενώ οι υπόλοιποι έμειναν στα σπίτια τους και στις δουλειές τους, λες και δεν ήθελαν ν' αποφύγουν ή δεν μπορούσαν να ξεφύγουν από το πεπρωμένο τους.

Μ' αυτή την κατάσταση προχωρούσε η χρονιά και ήρθε ο Μάρτης κρύος και παγερός, ενώ η πόλη μας γέμιζε από περισσότερους Γκεσταππίτες Γερμανούς, που

σκόρπιζαν, με την εμφάνισή τους, το φόβο σε όλους και ιδιαίτερα σε μας τα παιδιά.

Η 25η Μαρτίου 1944 πλησίαζε και οι μεγάλοι μας έλεγαν για τη διπλή γιορτή τη μέρα αυτή του Χριστιανισμού και του Έθνους και η λύπη μας ήταν μεγάλη που δεν μπορούσαμε να γιορτάσουμε την εθνική μας γιορτή ελεύθερα, γιατί και πάλι «μας πλάκωνε η σκλαβιά».

Κι ενώ ετοιμαζόμαστε τη μέρα εκείνη να πάμε στην εκκλησία έστω κι αν ήταν κρύος ο καιρός και φιλοξινόνηζε, έφτασε το θλιβερό μαντάτο στη γειτονιά μας του Αη-Γιώργη του Νεομάστου και στο σπίτι μας, ότι οι Γερμανοί έκαναν μπλόκο στην εβραϊκή συνοικία και μάζεψαν σε μια πλατεία του Μώλου 1850 περίπου Εβραίους, τους οποίους θα έστελναν στη Γερμανία για εξόντωση.

Αυτό αναστάτωσε όλους, η μάνα άρχισε να κλαίει για τον άδικο χαμό των αθώων φίλων και γνωστών μας, ο πατέρας και ο μεγάλος αδελφός, φανερά λυπημένοι, έφυγαν από το σπίτι για να μάθουν στη γειτονιά λεπτομέρειες για το κακό που έγινε στην πόλη μας, ενώ εμείς τα μικρά παιδιά φοβιόμαστε βγήκαμε στον κεντρικό δρόμο της γειτονιάς, όπου συναντήσαμε όλους σχεδόν τους γείτονες μικρούς και μεγάλους, οι οποίοι μιλούσαν ή άκουγαν για τη χαλασιά που έγινε.

Γιατί για χαλασμό επρόκειτο, αφού οι Γερμανοί δεν άφησαν κανένα Εβραίο στο σπίτι του, όλοι, νήπια, παιδιά, νέοι, μεσήλικες και γέροι ήταν εκεί στην πλατεία έτοιμοι να φορτωθούν σε καμιόνια, σαν τα ζώα κι απ' αυτά στη Λάρισα σε εμπορικές αμαξοστοιχίες με προορισμό τα κρεματόρια, όπου είχαν εκείνη την τραγική κατάληξη οι περισσότεροι, χωρίς οίκτο από τους συνανθρώπους τους Γερμανούς.

Κι ενώ βρισκόμασταν στα πεζοδρόμια της γειτονιάς μας είδαμε από το βάθος του δρόμου μπροστά στο Γηροκομείο των Ιωαννίνων να έρχονται τα γερμανικά αυτοκίνητα με τους Εβραίους φορτωμένους σε ανοιχτά και μερικά σκεπασμένα από πάνω με μουσαμά, ενώ το χιόνι έπερτε φιλό μεν, ασταμάτητα όμως και το κρύο ήταν τσουχτερό.

Εκείνη τη στιγμή είχαν φτάσει μπροστά μας τα αυτοκίνητα με Γερμανούς στρατιώτες βαριά οπλισμένους κι ακολουθούσαν τ' αυτοκίνητα με τους συμπολίτες μας Εβραίους φρουρούμενους από μερικούς οπλισμένους στρατιώτες.

Οι τραγικές φιγούρες αυτών σκόρπισαν τη λύπη και το σπαταγμό στους γείτονους μου κι ενώ οι γυναίκες, μαζί κι η μάνα μου, ξέσπασαν σε κλάμα με φωνές, οι άντρες κι εμείς τα παιδιά κλαίγαμε σιωπηλά μπροστά στο θέαμα που αντικρύσαμε.

Τα πρόσωπα όλων των Εβραίων ήταν κίτρινα από το κρύο, την ταλαιπωρία και το φόβο, πολλοί έκλαιγαν και προσπαθούσαν να προφυλάξουν τα παιδιά τους από το κρύο και το χιόνι, άλλοι ήταν ανέκφραστοι και κλεισμένοι στον εαυτό τους, ενώ άλλοι με δακρυρμένα μάτια, όρθιοι κι αναμάλιασμένοι, μας χαιρετούσαν και φώναζαν να τους θυμούμαστε, λες και καταλάβαιναν ότι δεν θα ξανασυναντιόμασταν.

Σ' ένα από τα ανοιχτά αυτοκίνητα αντικρύσαμε, τ'

αδέλφια μου κι εγώ, το λαχανοπώλη Νταβή όρθιο να κρατιέται με το δεξί του χέρι από το σίδερο της οροφής του αυτοκινήτου, περιστοιχισμένο από την οικογένειά του, πανιασμένο και αναμάλιασμένο από τον κρύο με χιόνι αέρα να προσπαθεί να δει τον πατέρα προς την πλευρά του μπροστινού μας.

Όταν το αυτοκίνητο βρέθηκε μπροστά μας τον φωνάξαμε δυνατά κι εκείνος χαρούμενος που μας είδε με δάκρυα στα μάτια μας είπε: «Παιδιά να πείτε στο Νάσιο (το όνομα του πατέρα μου) ότι τα χρήματα για τα λαχανικά της εβδομάδας τα έχω πάνω στον κομό του σπιτιού μου, να πάει να τα πάρει, καθώς και τις δύο προβατίνες, που τις έχω στο καλυβάκι του κήπου».

Κι ενώ το αυτοκίνητο έφευγε σιγά-σιγά προς την έξοδο της πόλης μας τον βλέπαμε όρθιο και πιο ήρεμο, που μας άφησε την παραγγελία για τον πατέρα, να μας χαιρετάει με το ελεύθερο χέρι ως που χάθηκε στη στροφή του δρόμου κοντά στο σπίτι του Αη-Γιώργη.

Εμείς πήγαμε προς το δρομάκι, που ήταν τότε στα μέσα του κεντρικού δρόμου της γειτονιάς και οδηγούσε στο μπροστάκι μας κι εκεί βρήκαμε τον πατέρα καθισμένο σε μια πέτρα στη γωνία του σπιτιού του Μεγάλη Γιακουμή κι όταν του είπαμε τα καθέκαστα ξέσπασε σε κλάμα λέγοντας: «αυτά θα κοιτάζουμε τώρα, που αυτοί χάνονται».

Έτσι η επιθυμία του αιμνήστου Νταβή δεν εκτελέστηκε και τα χρήματα έμειναν στον κομό και οι προβατίνες στον κήπο του σπιτιού του και χάθηκαν, όπως χάθηκε και το υπόλοιπο βιος του τις μέρες, που ακολούθησαν.

Εγώ με άλλα παιδιά της γειτονιάς κατεβήκαμε στην πατωσιά στην άκρη της Λίμνης κάτω από τα μπροστάκια αυτής και με φοβερή θλίψη βλέπαμε τα γερμανικά αυτοκίνητα με το ανθρώπινο φορτίο ν' ανεβαίνουν στο δρόμο του Μιτσικελιού, που οδηγούσε και οδηγεί στο Μέτσοβο, στα Τρίκαλα, στη Λάρισα κ.λπ. και επηρεασμένοι από τα γεγονότα της ημέρας ανέβαινε στα βουβά στόματα όλων μας ένα μεγάλο ΓΙΑΤΙ;

Ύστερα κάθησα αρκετή ώρα μόνος μου εκεί χωρίς να μπορώ να συνέλθω από τις τραγικές αυτές καταστάσεις, ενώ αισθανόμουν ένα αβάσταχτο πόνο στη μικρή μου καρδιά, που νόμισα ότι από στιγμή σε στιγμή θα σπάσει.

Αυτή δεν έσπασε τότε και έζησα, μεγάλωσα και να τώρα πενήντα χρόνια μετά από κείνο το ολοκαύτωμα των αθώων Εβραίων συμπολιτών μας οι παιδικές μου αναμνήσεις θέριεψαν κι έγραψαν τα παραπάνω σαν ελάχιστο φόρο τιμής στην ιερή μνήμη τους.

Είναι άσχημες, τραγικές και φοβερές οι καταστάσεις του πολέμου και της ξενικής κατοχής κι όλοι προσπαθούμε να τις ξεχάσουμε, είναι όμως στιγμές, που πρέπει να τις θυμούμαστε για να μην κάνουμε τα ίδια λάθη κι επαναλαμβάνουμε τους πολέμους και τις εξοντώσεις αθώων ανθρώπων από ρατσιστικές και μόνο τάσεις, όπως εμφανίζονται και στις μέρες μας δυστυχώς σε διάφορα μέρη του κόσμου, ενώ επανεμφανίζονται επικίνδυνα οι νεοναζιστές και οι νεοφασίστες.

[Από την Ηπειρωτική Εταιρεία, μηνιαία έκδοση της ομώνυμης εταιρείας, Μάρτιος 1994]

Από τη Συναγωγή των Ιωαννίνων

1946: Η Ισραηλιτική Κοινότητα Ιωαννίνων

Το 1946, μετά το Ολοκαύτωμα, οι λιγοστές εναπομείνουσες Ισραηλιτικές Κοινότητες της Ελλάδος προσπαθούσαν να αναδιοργανωθούν. Αντιμετώπιζαν όμως εκτός του αποδεκατισμένου έμφυχνου δυναμικού τους, σοβαρότατα προβλήματα υλικών μέσων.

Το παρακάτω έγγραφο, με ημερομηνία 3 Ιουνίου 1946, του Κεντρικού Ισραηλιτικού Συμβουλίου Ελλάδος προς την Ισραηλιτική Κοινότητα Ιωαννίνων είναι χαρακτηριστικό.

«Εν συνεχεία του υπ' αριθμ. πρωτ. 1319 της 28 Ιουνίου ε.έ. εγγράφου μας γνωρίζομεν υμίν ότι μετά την υποβολήν της εκθέσεως του Συμβουλίου μας κ. Κανάρη Κωνσταντίνην απεφασίσθησαν υπέρ της Κοινότητός σας τα κάτωθι:

1. Νεκροταφείον: Ενεκρίθη πίστωσης εκ δραχμών οκτακοσίων χιλιάδων (800.000) δι' έξοδα επισκευής του μανδροτοίχου και της κεντρικής πύλης και της κατασκευής του οικίσκου του φύλακος, όπερ ποσόν και σας αποστέλλομεν μέσω της Τραπέζης Αθηνών.

2. Συναγωγή: Λόγω της μεγάλης ελαττώσεως του αριθμού των μελών της Κοινότητός σας και της ως εκ τούτου πλήρους επαρκείας της διασωθείσης εντός του Φρουρίου Μεγάλης Συναγωγής, δεν ενδείκνυται η αποκατάστασις των τριών ετέρων καταστραφεισών Συναγωγών. Πάντως διά τον καθαρισμόν εκ των εν αυταίς ερειπίων κ.λπ. και τον αποκλεισμόν του χώρου αυτών διά σανίδων ή πλίνθων, ενεκρίθη πίστωσης εκ δραχμών ενός εκατομμυρίου (1.000.000). Το υπ' αριθμ. 1 έργο (επισκευή μανδροτοίχου κ.λπ.) και την υποβολή υμίν κανονικών απολογιστικών καταστάσεων.

3. Σχολείον, γηροκομείον: Διά τα επιτεταγμένα ταύτα ακίνητα της Κοινότητός σας δέον να επιμεληθήτε αμέσως του καθορισμού των σχετικών αποζημιώσεων και της εισπράξεως αυτών, τοσούτον μάλλον καθ' όσον

τα ποσά άτινα η Κοινότης δύναται να προσπορισθή εκ της αιτίας ταύτης είναι αρκετά σημαντικά.

4. Γραφείον Κοινότητος: Την στοιχειώδη επίπλωσιν του γραφείου της Κοινότητός σας δέον να εξασφαλίσητε εξ ιδίων σας πόρων ή εξ εις είδος εισφορών των μελών σας.

5. Ακίνητος περιουσία της κοινότητος: Λαμβανομένης υπ' όψιν της επιτακτικής ανάγκης πλήρους απογραφής, τόσον των ακινήτων της Κοινότητός σας, όσον και των εγκαταλελειμένων περιουσιών ενεκρίθη πίστωση εκ δρχ. εκατόν πενήντα χιλιάδων (150.000) διά την μισθοδοσίαν ενός εκτάκτου υπάλληλου προσληφθησομένου επί δίμηνον και ασχοληθησομένου αποκλειστικώς και μόνον με την απογραφήν ταύτην. Κατόπιν τούτου παρακαλούμεν όπως μας υποδείξητε κατάλληλον πρόσωπον ίνα διορίσωμεν τούτον.

6. Περιθαλψις: Διά τα ζητήματα της περιθαλψέως πρόκειται να επιληφθή η αρμόδια διά ταύτα Κεντρική Επιτροπή Περιθαλψέως, προς ήν και εισπληρήθημεν σχετικώς».

[Άρθρα για την Ισραηλιτική Κοινότητα Ιωαννίνων έχουν δημοσιευθεί στο περιοδικό μας στα παρακάτω τεύχη (ο πρώτος αριθμός είναι του τεύχους και ο δεύτερος της σελίδας): 3/3-8/19-17-42/15-47/3-63,68/36-81/26-106/20-107/36-111/3 και 115/21]

Μια Συναγωγή στο Σεράγεβο

*Η παλαιά Εβραϊκή Κοινότητα αγωνίζεται
να διατηρήσει την κληρονομιά της*

Για χιλιάδες Μουσουλμάνους, Σέρβους και Κροάτες, φυσικά και για Εβραίους της πόλης, ο ασύρματος μιας

Συναγωγής στο Σεράγεβο είναι η μοναδική σύνδεση με συγγενείς που βρισκονται έξω από την πολιορκημένη πόλη.

«Ένα τυπικό μήνυμα», λέει ο Ντέγιαν Στόινιτς την ώρα που ψάχνει τις συχνότητες, «είναι, ότι δεν έχουμε τροφή, νερό και ηλεκτρικό ρεύμα, είμαστε όμως καλά». Προσπαθεί να πιάσει τη

συχνότητα της Συναγωγής του Ζάγκρεμπ: «Καλημέρα Ζάγκρεμπ, εδώ Σεράγεβο, όβεο». Από την Κροατία έρχεται η απάντηση: «Είμαι η Μπιλιάννα, εδώ Ζάγκρεμπ. Έχετε μηνύματα»;

Η Συναγωγή με χρώμα κόκκινο και όγκας βρίσκεται στο κέντρο της παλιάς πόλης του Σεράγεβο. Είναι χτισμένη το 1902, λίγες δεκάδες μέτρα από τη Σερβική ορθόδοξη και την Κροατική καθολική μητρόπολη και πολύ κοντά στο λεπτό σαν βελόνα μινιαρέ του τζαμιού από το 16ο αιώνα. Εδώ και χρόνια, η Συναγωγή ποτέ δεν ήταν τόσο πολυσύχναστη όσο σήμερα με τον πόλεμο.

Την ώρα που ο Ντέγιαν, σ' ένα από τους πίσω χώρους του ορόφου μιλά στον ασύρματο με το Ζάγκρεμπ και με το Βελιγράδι, κάτω στην είσοδο ένα πεйнаσμένο πλήθος περιμένει να σεφριρισθεί η σούπα, με την οποία τρέφονται 320 άτομα την ημέρα. Στο γραφείο του Ίβιτσα Τσέρεσνιες, προέδρου της Ισραηλιτικής Κοινότητας, πολλοί γράφουν μηνύματα στις γυναίκες και τα παιδιά τους έξω από την πόλη. Έξω στο δρόμο, πελάτες γεμίζουν από το πρωί μέχρι αργά το βράδυ το Εβραϊκό φαρμακείο, το καλύτερα εφοδιασμένο στο Σεράγεβο.

Αλλά το κτίριο της Συναγωγής φαίνεται σκονισμένο και παραμελημένο. «Η φλόγα της πίστης είναι ένα μικρό κερί τώρα», λέει ο επιστάτης Μισέλ Ντανόν. «Τα έθιμα πεθαίνουν εδώ και χρόνια. Μόνον οι ηλικιωμένοι άνθρωποι τα τηρούν». Δεν βρέθηκε νέος ραββίνος μετά το θάνατο του προηγούμενου.

Η Χαγκαδά του Σεράγεβο

Η Χαγκαδά του Πεσσάχ εξιστορεί την φυγή των Εβραίων από την Αίγυπτο και η ανάγνωσή της γίνεται στα δύο Πασχαλινά τελετουργικά δείπνα του Σεντέφ, με προσευχές για να μην επαναληφθούν οι Δέκα Πληγές του Φαραώ: Βάτραχοι, ζωύφια, άγρια θηρία, θάνατος των κατοικίδιων ζώων, λέπρα, χαλάζι, ακρίδες, σκότος, θάνατος των πρωτότοκων παιδιών, μετατροπή των νερών σε αίμα.

Το εικονογραφημένο χειρόγραφο που είναι γνωστό με το όνομα Χαγκαδά του Σεράγεβο ανήκει στα σημαντικότερα Ιουδαϊκά χειρόγραφα του Μεσαίωνα. Της κυρίως διήγησης προη-

γείται συλλογή με 34 σκηνές από την Πεντάτευχο, ζωγραφισμένη σε εκλεκτό δέρμα, η οποία αρχίζει με τη Δημιουργία του κόσμου. Υποθέτουν ότι η Χαγκαδά γράφηκε γύρω στο 1350 στην Ισπανία. Οι περιπλανήσεις της αρχίζουν το 1492 με την εκδίωξη των Εβραίων από την Ισπανία. Το 1609 βρέθηκε στην Ιταλία και τελικά, μαζί με την Σεφαραδίτικη οικογένεια των Κοέν ήλθε στο Σεράγεβο. Οι Κοέν πούλησαν τη Χαγκαδά στο Εθνικό Μουσείο του Σεράγεβο το 1894. Προφανώς, μέχρι τότε την χρησιμοποιούσαν κατά τα δείπνα του Σεντέφ, αφού στις σελίδες της υπάρχουν σημάδια από σταγόνες κρασιού.

Η φωνή του ασύρματου, η κουζίνα που μαγειρεύει τη σούπα και το φαρμακείο κρύβουν τον αργό θάνατο της παλαιάς Εβραϊκής κοινότητας του Σεράγεβο. «Για πρώτη φορά μετά το 17ο αιώνα υπάρχουν λιγότεροι από 1000 Εβραίοι στο Σεράγεβο», λέει ο Γιάκομπ Φίντσι, επικεφαλής της Εβραϊκής φιλανθρωπικής οργάνωσης της Βοσνίας La Benevolencija. Από τους 1400 Εβραίους του Σεράγεβο πριν από το Γιουγκοσλαβικό πόλεμο, πολλοί κατέφυγαν το 1993 στο Ισραήλ, ιδιαίτερα νέοι. «Οι μισοί δεν θα γυρίσουν», λέει ο Γιάκομπ. «Θα βρουν εκεί καινούρια κατοικία και καλή δουλειά. Και οι δύο μου γιοι είναι στο Ισραήλ».

Είναι το λυκόφως μιας κοινότητας με βαθιές ρίζες στη Βοσνία. Οι Εβραίοι ήλθαν για πρώτη φορά στο Σεράγεβο το 1531, μετά την εκδίωξη τους από την Ισπανία το 1492 και μετά από χρόνια περιπλάνησης μέσα στην Οθωμανική Αυτοκρατορία. Πριν καταστραφούν από τους εθνικοσοσιαλιστές, 8 Συναγωγές δέσποζαν στον ορίζοντα του Σεράγεβο. Οι μισοί από τους επιζήσαντες του Ολοκαυτώματος μετανάστευσαν το 1948 στο Ισραήλ. Αν και ο σημερινός πόλεμος είχε ήδη αρχίσει, η κοινότητα εόρτασε το 1992 την 500ή επέτειο του διωγμού από την Ισπανία με συναυλίες και συνεστιάσεις. «Συζητήσαμε για τους προγόνους μας στην Ισπανία του 13ου αιώνα», είπε ο κ. Τσέρεσνιες. «Ήταν μια χρυσή εποχή, όπου Εβραίοι και Μουσουλμάνοι ζούσαν ειρηνικά».

Οι Βόσνιοι Εβραίοι αγαπούν την Ισπανική τους κληρονομιά. Ο Γιάκομπ Φίντσι μιλά Λαντίνο, τη γλώσσα που έφεραν οι Εβραίοι από τη μεσαιωνική Ισπανία. Ο θησαυρός τους είναι μια Χαγκαδά του Πάσχα από τον 14ο αιώνα, ένα εικονογραφημένο ιερό χειρόγραφο από την Ισπανία και ένα από τα 3 που έχουν απομείνει σ' όλο τον κόσμο. Όταν οι Ναζί κατέλαβαν τη

Γιοιγκοσλαβία το 1941, οι Γερμανοί προσπάθησαν να βρουν τη Χαγκαδά. Ο Κροάτης διευθυντής του μουσείου όπου βρισκόταν το βιβλίο, το φυγάδευσε και το παρέδωσε σ' ένα Μουσουλμάνο καθηγητή πανεπιστημίου. Ο τελευταίος το πήρε στο βουνό Μπιελάσνιτσα, κοντά στο Σεράγεβο, όπου το έκρυψαν Σέρβοι επί 4 χρόνια. Είναι μια ιστορία από την ανεκτίμητη Βοσνία του παρελθόντος.

Το 1992 με το ξέσπασμα του πολέμου, η Χαγκαδά του Πασάχ φυγάδεύθηκε πάλι από το Εθνικό Μουσείο, το οποίο λίγες ημέρες μετά τη φυγάδευση βομβαρδίστηκε και κάηκε. Επί 3 χρόνια ήταν άγνωστο το χρησφύγετό της. Το Εβραϊκό Πάσχα του 1995, ο πρόεδρος της Βοσνίας Ιζετμπέγκοβιτς παρέδωσε τη Χαγκαδά στην Ισραηλιτική Κοινότητα του Σεράγεβο. Έγινε γνωστό ότι μετά τη σωτηρία φυγάδευσαν από το Μουσείο, τοποθέτησαν τη Χαγκαδά στο ασφαλές υπόγειο θησαυροφυλάκιο της Εθνικής Τράπεζας της Βοσνίας, μαζί με τα αποθέματα χρυσού. Το Πάσχα του 1995 ήταν ξεχωριστό για την Ισραηλιτική Κοινότητα του Σεράγεβο: Στα τελετουργικά δείπνα αναγνώσθηκαν τα αποσπάσματα από το πρωτότυπο της Χαγκαδά.

Ο πόλεμος χώρισε τους Βόσνιους Εβραίους. Οι Εβραίοι που ζουν στο κέντρο του Σεράγεβο μπορούν να μιλήσουν με τους φίλους τους από το Ζάγκρεμπ και το Βελιγράδι, όχι όμως με τις 25 Εβραϊκές οικογένειες που μένουν μερικές εκατοντάδες μέτρα μακριά, στο Σερβοκρατούμενο προάστιο Γκορπαβίτσα. Ο Γιάκομπ δεν μπορεί να επισκεφθεί ούτε τους τάφους των γονέων του: Το παλαιό Εβραϊκό κοιμητήριο βρίσκεται επάνω στο μέτωπο της πολεμικής σύγκρουσης και πολύ συχνά οι ειδήσεις της τηλεόρασης αναφέρονται σε σφοδρές μάχες γύρω από το «Εβραϊκό νεκροταφείο».

Μια κάποια παρηγοριά είναι ότι καμία από τις πλευρές του

κτηνώδους Βοσνιακού πολέμου δεν ρίχνει το φταιξιμο στους Εβραίους. «Για πρώτη φορά στη μακροχρόνια σκληρή ιστορία, οι Εβραίοι δεν θεωρούνται ένοχοι», λέει ο Γιάκομπ.

Η Κοινότητα χρησιμοποιεί τη θέση της, ως σχετικά αποστασιοποιημένη από τη Βοσνιακή διαμάχη, για να φέρνει βοήθεια στο Σεράγεβο. Εκτός από την κουζίνα και τον ασύρματο, η La Benevolencija προμηθεύει 40% των φαρμάκων που χρησιμοποιούνται στην πόλη. Η τελευταία προσπάθεια είναι να εισάγουν 130 αναπνευστές καρέκλες. Καμία δεν θα δοθεί σε Εβραίους. Οι περισσότερες θα δοθούν σε Μουσουλμάνους, ένα γεγονός που κάνει υπερήφανο τον Γιάκομπ. «Πολλοί Μουσουλμάνοι στο Σεράγεβο έκρυψαν Εβραίους από τους Ναζί κατά τον Β Παγκόσμιο πόλεμο. Δεν μπορώ να το ξεχάσω».

Έξω από το Σεράγεβο, σκορπισμένες Ισραηλιτικές κοινότητες υπάρχουν στο Μόστω, στο Σερβοκρατούμενο Ντόμποϊ και στην πολυεθνική, υπό κυβερνητικό έλεγχο Τούζλα. Και αντιμετωπίζουν ένα μέλλον αβέβαιο, σε περίπτωση που η Βοσνία διαιρεθεί σε κρατίδια εθνότητας που βασιλεύουν στο θρησκευτικό δόγμα. «Ανθρωποι διαφορετικών θρησκειμάτων ζουν στη Βοσνία εδώ και 500 χρόνια και τώρα οι πολιτικοί θέλουν να περάσουν σύντομα μέσα από τις καρεκλοκένταρες μας», διαμαρτύρεται ο Γιάκομπ. Αν και έχουν μείνει λίγοι, φοβούνται ότι το ξερίζωμα των Εβραίων θα καταστρέψει ένα ζωτικό μέρος της Βοσνιακής ταυτότητας. «Η Βοσνία είναι ένα καζάνι φρενέτα μέσα στο οποίο Σέρβοι, Μουσουλμάνοι και Κροάτες είναι όπως το αλεύρι, το σιμιγδάρι και η μαργά. Είμαστε το αλάτι του Σεράγεβο και ακόμη δίνουμε μια ιδιαίτερη γεύση στην πόλη αυτή».

Marcus Tanner

[Από το Internet. Ελληνική μετάφραση στα ελληνικά του κ. Γιώργου Β. Ριζούλη]

Η διεθνής αναγνώριση του Τζούλιο Καΐμη

*Εβδομήντα έργα του Έλληνα ζωγράφου
στο Εβραϊκό Μουσείο της Νέας Υόρκης*

Ηταν ένας απομονωμένος άνθρωπος, ένας περιθωριοποιημένος ζωγράφος που ποτέ όσο ζούσε δεν εξέθεσε τα έργα του. Ο Τζούλιο Καΐμη (1897-1982) χάριζε σχέδια στους φίλους του και σπανίως πουλούσε. Τώρα τα σχέδια αυτά που έγιναν με ευτελή υλικά σε καφενεία και ταβέρνες και τα λιγοστά του λάδια, εβδομήντα έργα συνολικά, θα εκτεθούν στο Εβραϊκό Μουσείο της Νέας Υόρκης, μετά το ειδικό ενδιαφέρον που έδειξε για τον Έλληνα ζωγράφο η διευθύντριά του κ. Ρόζενμπλουμ. Η έκθεση θα συνοδευτεί από μια έκδοση που θα κυκλοφορήσει παράλληλα στην Αμερική (Εισαγωγή Μισέλ Φάις, εκδ. Caratzas, χορηγία Σαμ Μπενρουμπή). Ένα λεύκωμα με όλα τα έργα του θησαυρισμένα - λάδια, ακουαρέλες, σχέδια - και ένα εισαγωγικό κείμενο για την ιδιμορφία της αποσιώπησης του και την εποχή του, τις παρές του (Κόντογλου, Σικελιανός, Τσαρούχης) ώστε να γνωρίσουν οι Αμερικανοί ένα ζωγράφο, σχεδόν άγνωστο ακόμη και στην πατρίδα του.

Η αποκατάσταση του έργου του στην Ελλάδα άρχισε με την έκδοση «Τζούλιο Καΐμη, ένας αποσιωπημένος» (Γαβριηλίδης) και συνεχίζεται με το νέο τεύχος του περιοδικού «Λέξη». Είναι αφιερωμένο - εικαστικά - στον Καΐμη και συμπληρωμένο

Προσωπογραφία του Τζούλιο Καΐμη. Έργο από τη συλλογή Ελένης Τράτρα.

με ένα κριτικό σημείωμα της Αθηνάς Σχινά και εισαγωγή του Μισέλ Φάις. Σταχυολογούνται επίσης ανέκδοτα αποσπάσματα από μια εκτενέστερη μελέτη του Τζούλιο Καΐμη με τίτλο «Γύρω στο αίσθημα του Ωραίου» και μότο, στο πρόχειρο εξώφυλλό του, τη ρήση του Ηράκλειτου: «Το παν εξ ενός και το εν εκ πάντων». Το χειρόγραφο του Καΐμη, μια ανέκδοτη αλλά ολοκληρωμένη αισθητική εργασία, εξιστορεί τις εμμονές του ζωγρά-

φου: λαϊκή τέχνη, μεσογειακός πολιτισμός, ηθική δομή της παράδοσης του ωραίου.

Γιατί ο Καΐμη, εκτός από ζωγράφος υπήρξε και αισθητικός: ο πρώτος συστηματικός μελετητής του Καραγκιόζη, υποστηρικτής της ταπεινής λαϊκής τέχνης, συνεργάτης στο πρωτοποριακό Τρίτο Μάτι και στο Φραγγέλιο, μεταφραστής έργων του Ησιόδου, του Μπεννέτο Κρότσε, του Μακιαβέλι. Μετά τη δεκαετία του '50,

μάλιστα, στράφηκε στη διδασκαλία της τέχνης εγκαταλείποντας σταδιακά τη ζωγραφική.

Ο Τζούλιο Καΐμη γεννήθηκε στην Κέρκυρα και το οικογενειακό του δέντρο σχεδόν μπορούσε να προδικάσει την ενασχόλησή του με την τέχνη. Ο πατέρας του συναναστρεφόταν τον Θεοτόκη και τον Λορέντζο Μαβίλη. Η μητέρα του ήταν πρώτη ξαδέσφη του Γάλλου συγγραφέα Αλμπέρ Κοέν. Ο νεαρός Τζούλιο σπούδασε στο Σχολείο των Τεχνών του Πολυτεχνείου, με καθηγητές τον Γερασιώτη, τον Βικάτο και τον Παρθένη. Γνώρισε τον Καζαντζάκη και συνδέθηκε φιλικά με τον Κόντογλου. Ακούραστος ταξιδιώτης, έφτασε μέχρι την Παλαιστίνη, τη Συρία και την Υεμένη. Το 1931 συνυπέγραψε (με τον Σπ. Μελά, τον Πικιώνη, τον Στρατή Δούκα κ.ά.) μια επιστολή που απευθυνόταν στον Ζαχαρία Παπαντωνίου, διευθυντή τότε της Εθνικής Πινακοθήκης, για την υποδοχή της πρωτοποριακής τέχνης στον τόπο μας. Όσο για την τέχνη, στο σύνολό της, εκδηλώνεται σύμφωνα με τον Καΐμη «μέσα από την ψυχή του ανθρώπου, ώστε να συμπληρωθεί η φευγαλέα και φαινομενική ομορφιά της με κάτι που να 'ναι πιο στάσιμο και παντοτεινό».

*Αμάντα Μιχαλοπούλου
(Καθημερινή, 30.8.1995)*

Από την παράσταση του «Ναμπούκο» στο Φεστιβάλ Αθηνών το 1992

Η Παλαιά Διαθήκη πηγή εμπνεύσεως για όπερες

Του γ. ΣΤΕΛΙΟΥ Ι. ΚΟΥΦΑΧΕΙΛΗ

Πολλοί μουσουργοί εμπνεύστηκαν απ' τα ιερά βιβλία της Π. Διαθήκης και έγραψαν αρκετές όπερες, οι οποίες, μπορούμε να πούμε, ότι απετέλεσαν μια γέφυρα ώστε το πλατύ κοινό να έρθει σε επαφή με τα παραμελημένα θρησκευτικά κείμενα.

Ο **Méhul Etienne Nicolas** (1763-1817) συνέθεσε τον «Ιωσήφ» που πρωτοπαρουσιάστηκε το 1807 στο Παρίσι. Ένας μπάσος κάνει τον Ιωσήφ, τενόροι είναι οι Γαδ, Ιούδας, Ισαάκ, Δαν, Σεβουλών, Ασήρ, Μανασσής, σοπράνο ο Συμεών, βαρύτονοι οι Ρουβήν, Ναφθαλή, τενόρος επίσης ο Βενιαμίν. Ο Ιακώβ είναι ένας απλός βοσκός απ' την Χεβρών, ενώ μπάσοι είναι οι Αιγύπτιοι, οι Ισραηλίτες, στρατιώτες και σκλάβοι.

Ο **Saint Saëns Camille** (1835-1921) γράφει την όπερα «Σαμφών και Δαλιδά», η οποία πρωτοεκτελέστηκε το 1877 στην Βαϊμάρη. Η υπόθεση εξελίσσεται το 1150 π.Χ. στο Ισραήλ.

Ο **Dallapiccola Luigi** (1904-1975) συνέθεσε τον «Ιώβ». Πρώτη παρουσίαση στην Ρώμη το 1950. Ο **Milhaud Darius** (1892-1974) γράφει τον «Δανίδ» που πρωτοεκτελέστηκε το 1954 στο Μιλάνο. Ο **Giuseppe Verdi** (1813-1901) την όπερα «Ιερουσαλήμ» με πρώτη παρουσίασή της το 1847 στο Παρίσι.

Ο **Stephan Rudì** (1887-1915) συνθέτει την όπερα «Οι πρώτοι άνθρωποι», υπόθεση σχετική με τον Αδάμ, Εύα, Αβέλ και Κάν, που πρωτοπαρουσιάστηκε το 1920 στην Φρανκφούρτη. Ο Ιταλός συνθέτης Gioachino Rossini γράφει το 1828 την όπερα «Μωυσής».

Ο **Pizzetti Ildebrando** (1880-1968) συνθέτει την «Δεβώρα και Ιωήλ». Πρώτη παρουσίασή της το 1922 στο Μιλάνο. Ο μουσουργός της δωδεκάφθογγης σχολής **Arnold Schönberg** (1874-1951) γράφει τον «Μωυσή και Ααράν» που πρωτοεκτελείται το 1957 στην Ζυρίχη. Ο **Carl Nielsen** (1865-1931) συνθέτει τον «Σαουλ και Δανίδ». Πρώτη εκτέλεση το 1902 στην Κοπεγχάγη.

Ο **Krzysztof Penderecki** (γενν. 1933) συνθέτει τον «Χαμένο παράδεισο» που πρωτοπαρουσιάζεται το 1978 στο Σικάγο. Σχετική η υπόθεση με την βιβλική ιστορία. Ο

Αδάμ και η Εύα τρώγουν τον απαγορευμένο καρπό και διώχονται απ' τον παράδεισο. Η κόλαση θριαμβώνει. Ο Σατάν και ο διάβολος πανηγυρίζουν τη νίκη τους. Οι πεπτωκότες άγγελοι Βεελζεβούλ, Μάμμων, Μολόχ, Βελιάλ και βεβαίως ο Σατάν συμβουλεύουν αυτούς πώς μπορούν να ξανακερδίσουν τον ουρανό. Ο ασχάρτελος Μιχαήλ οδηγώντας τον Αδάμ και την Εύα έξω από τον παράδεισο δείχνει σ' αυτούς τα μελλοντικά παθήματα της ανθρωπότητας: αδελφοκτονία, πόλεμος, όλεθρος, θάνατος.

Ο **Kirchner David Volker** (γενν. 1942) συνθέτει την όπερα «Belshazzar» που πρωτοπαρουσιάζεται το 1986 στο Μόναχο. Η υπόθεσή της έχει ως εξής: Ο βασιλιάς της Βαβυλωνίας ήθελε να φτιάξει τον υψηλότερο πύργο του κόσμου, σημάδι της δύναμής του. Ο γιος του Δανιήλ (ο προφήτης) συμβουλεύει τον πατέρα του να αποφύγει την οργή του Θεού και να σταματήσει την κατασκευή. Ο βασιλιάς δεν ακούει τις προφητείες το γιου του και συνεχίζει με όλα τα μέσα. Διοργανώνει μάλιστα και μια γιορτή δείχνοντας στην γυναίκα του τον ανώτερο όροφο του μνημείου. Η βασίλισσα ενθουσιάζεται. Στην γιορτή καταφθάνουν και επίσημα πρόσωπα. Ξαφνικά ακούει ένα ισχυρό θόρυβο, βλέπουν μία φλόγα και μία ρωπή στον τοίχο η οποία μεγαλώνει. Οι κίονες του οικοδομηματος τρέμουν. Ο Δανιήλ εξηγεί την αιτία του ατυχήματος, λέγει ότι το αποτέλεσμα αυτό ήταν σημάδι Θεού και καταριέται τον πατέρα του. Το άγριο πλήθος τον σκοτώνει. Καθώς θάβεται ο Δανιήλ, η βασίλισσα φεύγει και ο Βελσαζάρ φυλονικεί άγρια με τον Θεό και μένει αφορητός.

Η Παλαιά Διαθήκη με το πλούσιο περιεχόμενό της, τα ηθικά παλαιόμοια και διδάγματα, είναι πηγή εμπνεύσεως όχι μόνο για όπερες αλλά και για άλλα μουσικά είδη. Ας θυμηθούμε τα περίφημα ορατόρια του Χαίντελ: Δαβίδ-ορα, Ισραήλ εν Αιγύπτω, Σαουλ, Σαμφών, Σολομών, Ιεφθά, Ιωσήφ κ.ά., του Χάιντν το έργο «Δημιουργία», το ορατόριο του Μέντελσον «Ηλίας», την πρώτη συμφωνία του Λέοναρντ Μπερνστάιν «Ιερεμίας» και πολλά άλλα έργα γνωστών αλλά και αγνώστων συνθετών.

Μια απλή ιστορία της Κατοχής

Της κας
ΠΟΥΛΧΕΡΙΑΣ
ΣΠΗΛΙΟΠΟΥΛΟΥ

«Νονά δεν θα μας πεις ένα παραμύθι;
- Πάλι; Χθες δεν σας είπα ένα από τα ωραιότερα παραμύθια που μου έλεγε ο παππούς; «Ναι αλλά αυτό ήταν χθες. Απόψε πώς θα περάσουμε τη βραδιά μας; Η τηλεόραση έχει όλο ακατάλληλα, η Μανά δεν αφήνει να τα δούμε». Για να δούμε τι θα θυμηθώ να σας πω απόψε... Άλλωστε παίζατε πολύ όλη μέρα στο περιβόλι και θα 'στε κουρασμένα πρέπει να κοιμηθείτε νωρίς, να ξυπνήσετε νωρίς, να ευχαριστηθείτε το ωραίο πρωινό ξύπνημα της εξοχής...»

Ήμασταν όλοι μαζί στο εξοχικό σπίτι μας μια ηλιόλουστη χειμωνιάτικη μέρα. Μόλις όμως έδυσε ο ήλιος η ψύχρα έπεσε απότομα και μαζευνήσαμε όλοι στο μικρό σαλονάκι.

Ακόμη δεν χειμώνισσε πολύ αλλά χρειάζεται ν' ανάψουμε το τζάκι. Μόλις φούντωσαν οι φλόγες η ατμόσφαιρα έγινε ευχάριστη μέσα στο δωμάτιο. Σουρουπώνει... σε λίγο θα νυχτώσει, και οι σκιές που πέφτουν γρήγορα σε γυρίζουν πίσω σε χρόνια που εσύ ήσουν η μικρή Ρούλα που ζητούσε να της πουν ένα παραμύθι... ένα ωραίο παραμύθι με βασιλιάδες και βασιλοπούλες και τρομερά κατορθώματα που κεντρίζουν την παιδική φαντασία να προχωρήσει πιο πέρα...

Και μετά ξαφνικά μια εικόνα από μια μικρή λεπτή φιγούρα ξεπετιέται μπροστά μου, όχι βασιλοπούλα του παραμυθιού, μα πραγματική, αληθινή και όμως ξεχασμένη από χρόνια.

Έρχεται από μακριά ξαναφεύγει και ξυπνάει μέσα σου ασήμαντες λεπτομέρειες, που δεν έχουν καμιά σπουδαία σημασία, κι όμως τις θυμάσαι σαν να 'ταν κάτι σημαντικό, κάτι πολύτιμο που πρέπει να το κρατήσεις να μη σου φύγει. Αν το χάσεις, το αφήσεις να ξεχαστεί μετά από αυτή τη στιγμή, πάει έφυγε και δεν πρέπει, σου φαίνεται πολύτιμο. Δεν

πρέπει να το χάσεις. Πρέπει να το πεις, να το βγάλεις από μέσα σου τώρα. Μετά πάει έφυγε...

- «Καλέ τι κάθεστε στα σκοτάδια;». Ακούγεται η φωνή της αδελφής μου. Το ρομαντικό σας σας έπιασε;... Άναψε ένα μικρό πορτατίφ υφασμάτινο που έριξε ένα γλυκό φως αλλά δεν έδωσε εντελώς την μακρινή εικόνα...

- «Απόψε παιδιά, δεν θα σας πω παραμύθι με βασιλοπούλες και βασιλόπουλα· θα σας πω μια μικρή απλή ιστορία της Κατοχής...» - Τι είναι Κατοχή νονά;

Πού να ξέρουν δύο μικρά αγοράκια 5 και 7 χρονών τι είναι η Κατοχή. Την ίδια ερώτηση έκανε και η Ρούλα στον μπαμπά της, όταν είχε την ίδια ηλικία. Πάντως τότε εκείνη κατάλαβε ότι είναι κάτι κακό, γιατί δεν μπορείς να βγεις να παίζεις στο δρόμο και να απομακρυνθείς από το σπίτι, δεν μπορείς να βγεις μόλις νυχτώσει ούτε στην πόρτα. Δεν έχει πια σοκολάτες, το μόνο πράγμα που έτρωγε με ευχαρίστηση, χωρίς να λέει «δεν πεινάω όχι δεν θέλω» και να την λέει η μαμά της δύσκολη και ανόρεκτη... Ακόμη ξένοι στρατιώτες Γερμανοί και Ιταλοί μπήκανε μέσα στην Θεσσαλονίκη και τώρα δεν είμαστε, πια ελεύθεροι. - «Όπως τότε με τους Τούρκους στην πατρίδα σου την Ανατολική Θράκη μαμά;». «Ναι το ίδιο και χειρότερα, αλλά δεν πρέπει να το λέμε πονεμένα γιατί υπάρχουν και κακοί άνθρωποι... Αυτά που λέμε είναι για να τα ξέρουμε εμείς «μεταξύ μας» κάτι σαν μυστικό να; «Ότι λέμε στο σπίτι θα είναι μόνο για μας δεν θα το λέμε παραπέρα».

Η Ρούλα είναι πολύ περήφανη που έχει ένα μυστικό με τον μπαμπά και τη μαμά της, και για ό,τι βλέπει και ακούει θα το κρατάει μέσα της και θα περιμένει να γίνει πάλι ελεύθερη να παίζει στο

δρόμο και να τρώει σοκολάτες...

- «Εγώ όμως νονά, πετάγεται ο Δημήτρης, ξέρω, για τους Γερμανούς και τους Ιταλούς που τους νικήσαμε εμείς οι Έλληνες και που όλοι μάς θαύμαζαν για τη λεβεντιά μας όπως λέει και ο παππούς». «Τώρα όμως θα μας πεις την μικρή ιστορία της Κατοχής».

- «Ναι την ιστορία της μικρής φίλης μου της Ρήνας...».

... Ξαφνικά η Ρήνα η ξεχασμένη από τόσα χρόνια Ρήνα μπήκε στο δωμάτιο... ερχότανε από μακριά, αλλά τόσο ζωντανή...

- «Η φίλη μου που λέτε παιδιά η Ρήνα ήτανε συμμαθήτριά μου στο δημοτικό. Δεν καθόμασταν στο ίδιο θρανίο γιατί εκείνη ήτανε πιο ψηλή από μένα με κατακόκκινα φουντωτά σγουρά μαλλιά και κατάλευκο πρόσωπο γεμάτο φακίδες». «Ήταν όμορφη νονά».

- Ίσως, όχι απ' ό,τι θυμάμαι μα εμένα μου φαινότανε πολύ όμορφη με τα κατακόκκινα μαλλιά της, που δεν τα είχε κανένα άλλο κοριτσάκι. Ήτανε, και σγουρά και γω τα ζηλευνα γιατί δεν μου άρεσαν καθόλου τα δικά μου καστανά μαλλιά τόσο ίσια που μου τα έπλεξε σε δύο σφιχτές κοτσίδες η μαμά μου.

Η Ρήνα καθότανε κοντά στο σπίτι μας λίγο πιο κάτω κοντά στο λάκκο. Ο λάκκος ήτανε ένα ρέμα που κατέβαζε αρκετό νερό το χειμώνα, νερό γάργαρο γεμάτο από νεογέννητα βατραχάκια κάτι μαύρα σαν ζουζούνια που ποτέ δεν γίνονται βατράχια γιατί το καλοκαίρι το ρέμα στέρευε και δεν είχε πια νερό.

Το σπιτάκι της Ρήνας ήτανε ένα μικρό σπίτι με ένα κηπάκι. Το πρωί περνούσα από κει να την πάρω να πάμε μαζί στο σχολείο. Μόνο στην πρώτη τάξη μας πηγαίναμε στο σχολείο, μετά μάθαμε το δρόμο, και πηγαίναμε μόνες μας. Δεν είχε τότε βλέπεις αυτοκίνητα πολλά στους δρόμους για να είναι επικίνδυνοι για τα παιδιά τα μικρά. Μόνο τα σκυλιά φοβόμασταν. Αλλά μας είχε πει η μαμά να μην τα πειράζουμε και κείνα δεν θα μας πειράζον.

Που λέτε λοιπόν παιδιά πηγαίναμε με τη Ρήνα στο σχολείο, και το απόγευμα πολλές φορές ερχότανε εκείνη στο σπίτι μας ή πήγαινα εγώ στο δικό της. Προτιμούσα να πηγαίνω εγώ στο δικό της γιατί ο λάκκος όπως λέγαμε το ρέμα της γειτονιάς μας, ήτανε καταπράσινος με λίγα δεντράκια στις όχθες του και μου φάνταζε πολύ όμορφος. Δεν κατεβαίναμε να παίζουμε εκεί, θα λερώναμε τα φορεματάκια μας και θα ακούγαμε κατσάδα από τις μαϊμάδες μας. Ο λάκκος μου φαινότανε σαν ένας πολύ όμορφος

κήπος. Είχαμε και μεις στο σπίτι μας αυλή στρωμένη με τοιμέντο και γύρω-γύρω παρτέρια με αρκετά λουλούδια. Ένα αγιόκλημα που ήτανε πολύ ψηλό και έφτανε ως το δεύτερο πάτωμα που μέναμε μισχοβολούσε... Είχαμε ακόμη δύο ροδοδάφνες μια κόκκινη και μια άσπρη που είχανε γίνει μεγάλες σαν δέντρα και πολλές γλάστρες με λουλούδια...

Εμένα όμως μου άρεσε να βλέπω το λάκκο. Μου φαινόταν σαν ένας απλησίαστος μαγικός κήπος και ίσως γι' αυτό με τραβούσε. Μπορεί να ήτανε ωραίο αυτό το ρέμα τώρα δεν υπάρχει πια, το κλείσανε και έγινε δρόμος. Είχε και μια γέφυρα για να περνάς το λάκκο. Ξύλινη παλιά γέφυρα που τα σανίδια της ήτανε αρκετά αρχαία και από κάτω φαινότανε το νερό που κυλούσε. Ίσως από τότε μου έχει μείνει η αγάπη μου για τα ποτάμια...

- Πήγαινα λοιπόν που λέτε τα απογεύματα να διαβάσουμε με τη Ρήνα· εγώ ήμουνά λίγο καλύτερη στα μαθήματα και τη βοηθούσα. Μια μέρα που τελειώσαμε και ήμουν έτοιμη να φύγω ήρθε η μαμά της και μας λέει - «Δεν πεινάσατε παιδιά»; Εγώ ποτέ δεν πεινούσα, ήμουν πάντα ανόρεκτη, αλλά ντράπηκα να πω όχι. Σε λίγο μας έφερε από ένα πιάτο και μέσα είχε δύο φετούλες ψωμί με κατι άσπρο αλειμμένο επάνω.

Δεν ήτανε φρέσκο βούτυρο με μέλι που μας έδινε η μαμά μου το απόγευμα, το δοκίμασα όμως... Ήτανε πολύ ωραίο και ρώτησα τι είναι. «Είναι μου λέει η Ρήνα η πέτσα από το γάλα· έχουμε έναν άνθρωπο δικό μας που μας το φέρνει κάθε πρωί, φάε να δεις τι ωραίο που είναι».

Πραγματικά ήτανε πολύ νόστιμο και η ανόρεκτη Ρούλα το άρεσε ακόμη και κείνη. - «Τι είναι αυτός ο δικός σας άνθρωπος; Να πάρουμε και μεις». «Όχι μόνο στους Εβραίους φέρνει». - «Γιατί εσύ Εβραία είσαι;». Εγώ παιδιά δεν ήξερα, ακόμη μικρό κοριτσάκι που ήμουν, τι είναι να είσαι Εβραία, το άκουγα αλλά δεν έβλεπα καμιά διαφορά από μένα στη Ρήνα... Παίξαμε μαζί, μαθαίναμε τα ίδια γράμματα μόνο η προφορά της πολλές φορές ήτανε αλλιώτικη. Αυτό όμως μου φαινότανε ότι ήτανε γιατί μιλούσε ωραία Γαλλικά, με βοηθούσε κιόλας, γιατί τα είχα αρχίσει μαζί με το σχολείο και γω τα Γαλλικά και νόμιζα ότι θα αποκτήσω και γω σιγά-σιγά αυτή την προφορά!...

Όταν πήγα στο σπίτι ρώτησα στη μαμά μου αν είναι κακό που κάνω παρέα με μια Εβραία και η μαμά μου μου είπε ότι δεν είναι καθόλου κακό αφού είναι ένα τόσο καλό κοριτσάκι και ότι ο Χριστός ο ίδιος Εβραίος ήτανε. Ο Χριστός, μου είπε η μαμά, μάς δίδαξε να αγαπούμε όλους

Μια απλή ιστορία Κατοχής

τους ανθρώπους και να μην τους ξεχωρίζουμε...

... - Έλεγα την μικρή ιστορία της Κατοχής και σκεφτόμουν πως από τόσο μικρή ηλικία μάθαμε για την ανθρωπινή κακία που μπήκε τόσο ξαφνικά στη ζωή μας και την χάλασε. Την αθωότητα εκείνη που καταστράφηκε ανεπανόρθωτα και μας γέμισε τύψεις όλους, ενόχους και μη...

- «Λέγε νονά λέγε τι έγινε, πού είναι η Κατοχή;».

- «Η Κατοχή παιδιά ήρθε ξαφνικά και ρήμαξε τα πάντα. Πρώτα ο πόλεμος, ο παππούς σας πήγε στον πόλεμο σαν έφεδρος αξιωματικός και μεις η μαμά με τα δύο κοριτσάκια της πήγαμε στην πατρίδα του μπαμπά μας, στην Παλιά Ελλάδα να γλιτώσουμε τους βομβαρδισμούς...».

- «Μετά ήρθε η Κατοχή και σε λίγο ξαναρχίσαμε το σχολείο. Δεν είχαμε πια απογευματινό με φρέτες βούτιρο φρέσκο με μέλι στο σπίτι μας, και φρέτες με πέτσα από το γάλα και ζάχαρη όπως στις Ρήνας... Εξακολουθούσαμε όμως να πηγαίνουμε στο σχολείο μαζί, να περνάμε το λάκκο από τη γέφυρα... και να μην τρώμε τίποτα για απογευματινό. Εμένα δεν μ' ένοιαζε. Ήμουν πάντα η ανόρεκτη Ρούλα. Καλύτερα, έτσι δεν κατάλαβα τι θα πει πείνα. Μόνο τις σοκολάτες ονειρευόμουν...».

- Έτσι που λέτε ήρθε η Ρήνα μια μέρα στο σχολείο μόνη της. Ήτανε χαρούμενη θα 'φηνε λέει ταξίδι. - «Πού θα πας Ρήνα;». Τη ρώτησα.

- «Η μαμά μου λέει ότι εμάς τους Εβραίους θα μας πάνε αλλού να ζήσουμε όλοι μαζί. Θα είμαστε έτσι καλύτερα είτε η Ρήνα...». - «Γιατί εδώ δεν είστε καλά; - Καλά είμαστε αλλά λένε οι Γερμανοί πως εκεί που θα πάμε θα είμαστε καλύτερα...».

- «Τι κρίμα Ρήνα θα χάσουμε την παρέα μας δεν θα πηγαίνουμε πια μαζί στο σχολείο». - «Εμείς που είμαστε Εβραίοι πρέπει να φύγουμε, είτε πάλι η Ρήνα, θα γυρίσουμε όμως όταν τελειώσει ο πόλεμος και θα είμαστε πάλι φίλες. Ρούλα μην στεναχωριέσαι... Θα σου φέρω και ένα δώρο Ρούλα όταν θα 'ρθω και θα τρώμε πάλι πέτσα από γάλα με ζάχαρη στο ψωμί».

- «Οχι Ρήνα έκλαιγε η Ρούλα εγώ δεν θέλω να φύγεις είσαι Ελληνίδα και φίλη μου γιατί να φύγεις; - «Δεν γίνεται, εκεί θα πάμε όλοι. Σήμερα ήρθα στο σχολείο να σας αποχαιρετήσω...».

- Έκλαιγα εγώ παιδιά μαζί με τις συμμαθήτριάς μας αλλά η Ρήνα ήρεμη, αισιόδοξη, όλο μας έλεγε: θα ξαναρθω μην στεναχωριέστε...

- Μόλις γύρισα στο σπίτι κλαμένη και τα έλεγα όλα στη μαμά μου που προσπαθούσε να με παρηγορήσει, ήρθε και ο μπαμπάς από τη δουλειά του.

- «Άσχημα τα πράγματα είτε - τους μαζεύουν τους Εβραίους...».

- Εγώ άκουσα αυτή τη λέξη και άρχισα να ρωτάω να μου πουν τι είναι αυτό, και εγώ θα το κρατούσα μυστικό

όπως είχαμε συμφωνήσει ότι δεν θα λέμε τίποτα έξω από το σπίτι μας.

- «Οχι Ρούλα είτε ο μπαμπάς δεν κάνει να τα μαθαίνεις όλα. Έφυγα προσβεβλημένη που δεν μου είχαν εμπιστοσύνη...».

- Την άλλη μέρα δεν ήρθε η Ρήνα στο σχολείο. Άκουσα από τα πιο μεγάλα παιδιά ότι θα τους πήγαιναν όλους στη Γερμανία να δουλεύουν εκεί... Θα έχανα την καλύτερή μου φίλη και τότε θα την ξανάβλεπα; Κοιμήθηκα προκαλώντας το Θεό να αλλάξουν γνώμη οι Γερμανοί!!

... Την άλλη μέρα το απόγευμα χτύπησε η πόρτα μας και ήρθε η Ρήνα. Ήτανε ντυμένη ωραία φορούσε και καινούρια παπουτσάκια. «Μου τα πήρε η μαμά μου για το ταξίδι, θα δεις θα γυρίσουμε όταν τελειώσει ο πόλεμος... Σου έφερα και ένα δώρο. Εκείνο το Γαλλικό βιβλίο με τις ζωγραφιές που σου αρέσει τόσο πολύ...».

- Το πήρα και γω της έδωσα ένα κέντημα που είχα κάνει μόνη μου... Έφυγε χωρίς να υποπτευεται πού πήγαινε σίγουρη ότι θα γύριζε στην Ελλάδα, στη Θεσσαλονίκη που ήταν η πατρίδα της γιατί ήταν και αισθανότανε Ελληνίδα, μόνο που είχε άλλη θρησκεία... - «Που τους πήγανε τους Εβραίους νονά;» - «Τους πήγανε στη Γερμανία και χει τους κλείσανε σε στρατόπεδα συγκεντρώσεως όπου πέθαναν από την πείνα και τις κακουχίες».

- Δεν θέλησα να μιλήσω στα παιδιά για τις φρικαλεότητες που είχαν γίνει για να μην πληγωθεί η παιδική τους ψυχή. Είχα κακή πείρα από την πίκρα που είχα πάρει εγώ όταν μετά τον πόλεμο τα μάθαμε...

- Την Ρήνα τη φίλη των παιδικών μου χρόνων δεν την ξαναείδα ποτέ!!!

- «Κακό πράγμα η κατοχή νονά: τι έφταιγε η φίλη σου αυτή ήτανε ένα μικρό κοριτσάκι που δεν πείραζε κανέναν». - «Ναι αγόρι μου γίνανε φοβερά πράγματα στον πόλεμο και στην Κατοχή».

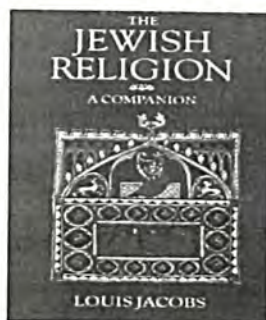
- «Ποτέ να μην ξαναγίνει αυτό ποτέ, είτε ο Βαγγέλης και τα μάτια του γέμισαν δάκρυα. Πάμε τώρα μας φωνάζει η μαμά!...». Δεν ήθελε να τον δω που δάκρυσε...

... Η μικρή ιστορία της Κατοχής έφερε δάκρυα στα μάτια, έφερε την Ρήνα την ξεχασμένη φίλη των παιδικών χρόνων, κοντά σ' όλους μας.

- Μια μικρή πιερόγλυκη ανάμνηση, κάτι ίσως ασήμαντο για τους άλλους αλλά κάτι που σημάδεψε την παιδική μου ψυχή και με συνοδεύει μέχρι σήμερα. Ένωσα όμως καλύτερα που για πρώτη φορά μίλησα γι' αυτό...

- Βγήκα στη βεράντα... Η υγρασία που έπεφτε στον κήπο έκανε να μοσχοβολάει το χώμα και να φέρνει μια αλησμόνητη οσφραντική ανάμνηση του καταπράσινου ρέματος της γειτονιάς μας που το λέγαμε λάκκο, πλάι στο σπίτι της μικρής φίλης μου της Ρήνας, της αδικοχαμένης από την μισαλλοδοξία και τον ρατσισμό Ρήνας, με τα κόκκινα σγουρά φουντωτά μαλλιά και τις φακίδες...

Εκδόσεις

* Louis Jacobs:

«The Jewish Religion: a Companion»

(Εκδόσεις: Oxford University Press, Σεπτέμβριος 1995, γλώσσα αγγλική)

Σε ποιο σημείο της Βίβλου μπορεί κανείς να βρει το πρώτο αστείο; Τι έχουν να πουν οι σοφοί Ραβίνοι για θέματα όπως η ευθανασία, η έκτρωση, η χορτοφαγία; Το βιβλίο «The Jewish Religion: a Companion» (Η Εβραϊκή Θρησκεία: Ένας Συντροφός) αποτελεί μια πολύτιμη μελέτη του ραβίνου Louis Jacobs, ενός παγκοσμίως γνωστού και διακεκριμένου συγγραφέα με μεγάλο έργο γύρω από τον πλούτο και την ευρύτατη θεματολογία του Ιουδαϊσμού. Πρόκειται για μια σημαντική πηγή μελέτης για όσους ασχολούνται με τη θεολογία και ειδικότερα τις εβραϊκές σπουδές.

* Στέλιος Ι. Κουφαγιλίδης: **«Η μουσική της Ευρώπης μέσα από ένα Ελληνικό Μουσείο»** (Θεσσαλονίκη 1994)

Εκδόθηκε ένα από τα έργα του γνωστού μουσικού Σ. Ι. Κουφαγιλίδη που αφορά τον μουσικό πολιτισμό της Ευρώπης. Το βιβλίο αρχίζει με μία αναφορά των έργων διασήμων μουσουργών τα οποία αυτοί εμπνεύστηκαν από τα ιερά βιβλία του παλαιού και νέου Ισραήλ. Ακολούθως κάνει μία παρουσίαση του μουσικού τοπίου στην Ελλάδα, όταν ο συγγραφέας ήταν νέος. Εν συνεχεία δίνει μία ιστορική καταγραφή της μουσικής πορείας στην Ευρώπη. Η μουσική αρχίζει από την προϊστορική Ελλάδα. Από τον κυκλαδικό, μινωικό και μυκηναϊκό πολιτισμό θα εξελιχθεί μέχρι την ομηρική εποχή, την αρχαϊκή και την κλασική. Η μουσική των Ελλήνων επηρέασε πολύ τους Ρωμαίους. Εξετάζεται μετά η μουσική στην Δύση και στην Ανατολική Εκκλησία. Έπειτα για κάθε αιώνα δίδονται τα

είδη που αναπτύχθηκαν και οι συνθέτες, φθάνοντας έτσι μέχρι και τον αιώνα μας.

* Jacques Taieb: **«Το να είσαι Εβραίος στο Μαγκρέμπ τις παραμονές του Αποικισμού»** (Εκδόσεις Albin Michel, σελίδες 144, γλώσσα γαλλική)

Χρονικό μιας χιλιετίας υπό την κυριαρχία του Ισλάμ στη Βόρειο Αφρική, μια ιστορία μέσα «στους ρυθμούς της και τους παλμούς της» πριν τον αποικισμό, αυτό μας αφηγείται στη μικρή σε έκταση εργασία του ο Jacques Taieb, ιστορικός και οικονομολόγος.

Ο συγγραφέας διακρίνει τρεις μεγάλες περιόδους: «Έναρξη, λαμπρότητα και ευημερία» στο κλασικό Ισλάμ, «Κατάπτωση κατά τους μακρούς αιώνες της Βεζβεροαραβικής κυριαρχίας, τουρκικός μοντερνισμός γεμάτος αντιθέσεις» και «μοντερνισμός προαποικιακός, συγχρονισμένος, δραματικός».

Πέραν των ιδιαίτερων τητών κουλτούρας και των διαφορών εθνικών αποχρώσεων, «μια βαθιά ενότητα» χαρακτηρίζει αυτόν τον παραδοσιακό πληθυσμό από πολλές απόψεις χωρίς αυτό να σημαίνει εναντιότητα προς την πρόοδο.

Αποκορύφωμα το Διάταγμα Cremieux του 1870 που καθιστά τους Εβραίους της Αλγερίας, στο σύνολό τους, Γάλλους πολίτες. Ο συγγραφέας ξεκινά από την αραβική κατάκτηση, θυμάται τις διάφορες μορφές εξουσίας που διαδεχθηκαν η μία την άλλη, εξετάζει τις κοινωνικές ιεραρχίες (άνθρωποι, δραστηριότητες, εξουσία, παραδοσιακές elites, νέες elites), τις διάφορες μορφές εκφρασης της παραδοσιακής κουλτούρας, την καθημερινή ζωή (την οικογενειακή ζωή, τα επάγγελα, την κοίτινα, την ενδυμασία, την κατοικία) και την απότομη εισβολή του νεότερου που μέλλει να ωθηθεί μέχρι τη λειτουργία της Συναγωγής. Κάθε κίνηση «είχε τη σημασία του καθαγιασμένου» το οποίο από το τέλος του 19ου αιώνα έμελλε να καταληθεί από τις αξίες «της Ευρώπης της αγότητας, των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και της πυρετώδους καθημερινότητας».

Μια χιλιετία από την ιστορία μιας κοινωνίας αντιμέτωπης με την παταγώδη εισβολή του δυτικού νεωτερισμού. Ένα μικρό βιβλίο λιτό, που πάνω απ' όλα έχει την πρόθεση να εξιτηρεί το σκοπό του.

Ο Γιώργος Μητσάκης για τους Εβραίους

Στην Ελληνοευρωπαϊκή πολιτιστική και μορφωτική επιθεώρηση *Euarce Information* (τεύχος Ιουλίου-Σεπτεμβρίου 1993) δημοσιεύτηκε συζήτηση με τον λαϊκό δημιουργό του νεοελληνικού τραγουδιού Γιώργο Μητσάκη.

Ο Γ. Μητσάκης στη συζήτηση αυτή έδωσε να δημοσιευθεί για πρώτη φορά το παρακάτω ποίημά του για τους Εβραίους.

Αυτό είναι για τους Εβραίους. Δεν τους κατηγορώ τους ανθρώπους. Τους συμπαθώ. Λένε πως οι Εβραίοι ετούτα κι εκείνα... Πήρα την ουσία εγώ. Πήρα το πνεύμα τους κι έγραψα...

Εβραίοι

Πρώτη δημοσίευση

Τον Μεσσία προσμέναμε
στον αιώνων το διάβα
πριν ρημάξει τη ράτσα μας
η φωτιά και η λάβα.

Μα η μοίρα μας ίσως
μας κοιτούσε με μίσος
κι είχε γίνει εχθρός μας
κι ο φτωχός και ο Κροίσος.

ο Χριστό κι αν σταυρώσαμε
τον Δαβίδ δεν προδώσαμε.
Ζωντανούς μας αρπάξαν
και σε φούρνους μας κάψαν.

Κι ακουστήκανε θρήνοι
στου απείρου τα μάκρη
κι αν μας κλάψανε μάτια
ήταν στείρο το δάκρυ.

Κι ο Μεσσίας δεν ήρθε
και το αίμα μας ρέει.
Οι αιώνες διαβαίνουν
κι είμαστε όλοι Εβραίοι.

Γ. Μητσάκης

ΦΑΝΑΤΙΣΜΟΣ

Του κ. ΜΑΡΙΟΥ ΠΛΩΡΙΤΗ

Συνέχεια από την σελ. 2

έχουν το δικαίωμα να την ασκούν απεριόριστα, σε σημείο που ν' αγνοούν ολότελα την πιο στοιχειώδη «ανθρώπινη σοφία» και την ιερότητα της ανθρώπινης υπόστασης.

ΚΑΙ ΤΟ ΙΔΙΟ - είπαμε - γίνεται με όσους πιστεύουν (ή ισχυρίζονται) πως κατέχουν την αποκλειστική αλήθεια σε όποιον τομέα, και πως μια ιδεολογία, ένα έθνος, ένα κόμμα, ένα πρόσωπο είναι τα άριστα και μοναδικά και, άρα, όλα τα άλλα όχι μόνο λαθεύουν, αλλά και περιττεύουν.

Β. 'ΕΝΑ ΕΙΔΩΛΟ, ένας θεός ή ένας θεοποιημένος άνθρωπος, ένας Μεσσίας, ένας ηγέτης χαρισματικός, ένας ήρωας, που αυτοπροβάλλεται σαν τέλειος, απαραίτητος, απαραίσιμος, αναντικατάστατος, ιερός και απαραβίαστος. 'Ενα είδωλο, που αποτελεί την πεμπουσία όλων των αρετών και ικανοτήτων, φωτισμένος και φωτοδότης οδηγός στον δρόμο προς τη νίκη και την Γη Χαναάν. Στον διαβόητο «Αγώνα» του, ο Χίτλερ έγραφε: «Το έργο (του αρχηγού) εγγίζει τα όρια της τέχνης... Είναι ένα φυσικό δώρο της θείας χάριτος... Αληθινή κυριαρχία του Αρχηγού μπορεί να υπάρξει μόνον εκεί όπου υπάρχει απόλυτη υποτελή σ' αυτόν»².

Γ. ΜΙΑ ΟΜΑΔΑ, μικρή ή μεγάλη, που συμερίζεται αυτές τις «ιδέες» και πίστεις. Ο φανατισμός αποτελεί πάθος κατ' εξοχήν συλλογικό. Η αγάπη, ο έρωτας, η φιλία είναι συναισθήματα ατομικά, διαπροσωπικά, συντηρούμενα απ' το μοναχικό «αντικείμενό» τους. Αντίθετα, ο φανατισμός ανθεί όταν κυριεύει ένα σύνολο ανθρώπων, συντηρείται από τη μέθεξη πολλών «υποκειμένων», φουντώνει όπως η φωτιά σ' ένα ανεμοδαρμένο δάσος - το ένα δέντρο λαμπαδιάζει το άλλο, ώσπου όλο το δάσος γίνει παρανάλωμα και στάχτη. Μονάρχος του, ο φανατικός μπορεί να φαίνεται στους άλλους γραφικός, γελοίος, «σαλεμένος». Ενωμένος με πολλούς όμοιους του, γίνεται «επιβλητικός», επίφοβος, επικίνδυνος. Και έχει απόλυτη ανάγκη απ' την ομαδική συμμετοχή ο φανατισμός, επειδή η ομάδα, η μάζα, οιστρηλατημένη απ' το πάθος, τυφλωμένη απ' τη μανία, αποτελεί δύναμη τρομακτική, αδιστακτη, ακατάσχετη, καταστροφική, σαν ένα κοπάδι αγριεμένα ζώα.

Δ. 'ΕΝΑΣ ή πολλοί **εχθροί**, που - τάχα - απειλούν την πίστη, τον ηγέτη, τους πιστούς, αμφισβητώντας τους και πολεμώντας τους. Ο εχθρός αποτελεί την αρνητική εικόνα της λατρείας και του αρχη-

γού και, γι' αυτό, πρέπει να συντριφεί. Είναι ο αντίθετος, ο αντίχριστος, ο αντιεθνικός, ο αντικοινωνικός, ο αντίμαχος, που «φέρει» όλα τα ελαττώματα και αμαρτήματα, όλες τις πλάνες, ατιμίες, εγκλήματα - κίνδυνος θάνατος για την ίδια την υπόσταση της πίστης, του ηγέτη, των οπαδών, που δεν μπορούν να θριαμβεύσουν παρά μόνο με την κατάλυση της υπόστασης του «πολέμιου».

Ο ΦΑΝΑΤΙΣΜΟΣ υπαγορεύει όχι μόνο την περιπαθή λατρεία των πιστών στο «πιστεύω» τους, αλλά και την εμπαθέστερη αποστραφή για τους «απιστους». Ο φόβος του εχθρού, το μίσος για τον εχθρό είναι τόσο απαραίτητα στον φανατισμό όσο και η ίδια η πίστη και ο αρχηγός: επειδή ο φόβος και το μίσος στομώνουν το λογικό - και μόνο ο παραλογισμός μπορεί να εξάγει τον άκρικο ζήλο και τη μανία των πιστών, που θεωρούν όποια πράξη τους ιερή άμυνα για την επιβίωση της πίστης τους και των ιδιών. Γι' αυτό και, αν δεν υπάρχει «εχθρός», πρέπει να ετινοηθεί, να κατασκευασθεί, για να σιδηραλίζει αδιακοπα τη φλόγα της πίστης και ν' ακονίζει τη ρομφαία της νέμεσης. 'Ετσι, η παραμικρή αντίρρηση, αντιγνωμία, διαφωνία χαρακτηρίζεται «εγκλημα καθοσίωσης και εσχάτης προδοσίας» των ιδανικών και των ηγετών. Τιμήμα: θάνατος.

ΤΟ ΜΙΣΟΣ αποτελεί, κι αυτό δύναμη τρομερή, γι' αυτό και το υποβάλουν οι πανούργοι και το εκμεταλλεύονται απεριόριστα. Στο προφητικό του «1984», ο 'Οργονελ ιστορεί πως ο «Μεγάλος Αδελφός», ο αρχιτύραννος, και τα τσιράκια του τροφοδοτούν τον φανατισμό, επιβάλλοντας την τελετουργία που ονομάζεται «Δίλεπτο του μίσους»: στους χώρους δουλειάς, στους δρόμους, παντού, όταν δοθεί το σύνθημα οι υπήκοοι αφήνουν κάθε απασχόλησή τους, συρρεντρώνονται σε μικρές ομάδες και φωνάζουν συνθήματα κατά των «εχθρών του λαού», ουρλιάζουν υστερικά, χτυπούν τον αέρα, ξεσχίζουν τα ρούχα τους - άξιοι απόγονοι των ρωμαίων επιληπτικών της Bellona. Κι αυτή τη μεθοδολογία έχουν υιοθετήσει λίγο - πολύ όλα τα ανταρχικά καθεστώτα - φασισμός, ναζισμός, σταλινισμός, μαοϊσμός κ.λπ. - για να κρατιέται ακοίμητος ο φόβος και το μίσος κατά των «εχθρών» και η αφοσίωση στον ηγέτη που, μόνος αυτός, μπορεί να τους προστατεύσει απ' τους προκατασκευασμένους «κινδύνους»...

Ε. ΟΙ ΚΑΤΑΛΛΗΛΕΣ συνθήκες. Οι φανατισμοί ανα- φαίνονται και φουντώνουν προπάντων σ' επο- χές κρίσεων - εθνικών, πολιτικών, κοινωνι- κών, οικονομικών, θρησκευτικών, ψυχολογι- κών. Χαμένοι πόλεμοι, γκρεμισμένες ιδεολο- γίες, οικονομικές δυσπραγίες, κοινωνικά προ- βλήματα και συγκρούσεις, πολιτικές χρεοκο- πίες και σκάνδαλα, έκπτωση θεσμών (καλή ώρα!), είναι το πιο γόνιμο έδαφος για την ανθοφορία του φανατισμού. Οι νικημένοι, οι απογοητευμένοι, οι απόκληροι, οι άνεργοι αποτελούν τα εύκολα θηράματα για τους παραγωγούς και προαγωγούς του φανατισμού, που ανεμίζουν στη λεία τους τα λάβαρα της Μεγάλης Σωτηρίας Αλλαγής σε όλα τα πατώ- ματα...

ΑΥΤΑ όλα τα στοιχεία τα βάζουν σε κίνηση οι «προ- φήτες» του φανατισμού - οι μόνοι «νηφάλιοι» απ' τις ορδές της φανατικής στρατιάς. Κεντρι- σμένοι από ασύγαστο «πόθο κυριαρχίας» αλλά και από άσβεστη δίψα για υλικά αγαθά, χρησι- μοποιούν τα πλήθη σαν «δύναμη κρούσης», και τον φανατισμό σαν παραισθητικό. Εξμε- ταλλευόμενοι την κάθε είδους απόγνωση απλών ή / και απλοϊκών ανθρώπων, τους τάζουν πολύχρυσα Ελντοράντο, υψώνουν ιδε- αλιστικές σημαίες, δίνουν πελώριες διαστά- σεις σε φανταστικούς κινδύνους που τους απειλούν, εξάπτουν τον φόβο, τον φθόνο και το μίσος τους ως τον παροξυσμό και την παρά- νοια. Ένας θρίαμβος της ομαδικής φαντασίω- σης: οι χειμαζόμενοι πείθονται πως θα ευημε- ρήσουν, οι νικημένοι πως θα τιμωρήσουν τους ληστές τους, οι ορεγόμενοι «εθνικών μεγα- λουργμάτων» πως θα κυριαρχήσουν στα «Αύ- ρο που τραγουδούν» - ένα τραγούδι, που γρή- γορα μεταλλάζει σε θρήνο και οίμωγή.

«ΠΑΝΤΑ ΣΧΕΔΟΝ - έγραφε ο Βολταίρος - οι κατερ- γαρέοι οδηγούν τους φανατικούς και τους βάζουν το μαχαίρι στο χέρι... τους μεταχειρί- ζονται σαν κοπάδι και πουλάνε το μαλλί και το κρέας του»³. Και το μυαλό και τα πάθη του, βέβαια...

ΑΥΤΟΙ ΟΙ ΑΡΧΗΓΟΙ - «προφήτες» έχουν βαθύτατη περιφρόνηση για τα πλήθη που αφιονίζουν. Ο Χίτλερ έγραφε ωμότατα: «Αν θέλεις να κερδί- σεις τη συμπάθεια της μάζας, πρέπει να της λες τα πιο ηλίθια και ωμά πράγματα... Τα πλήθη παρασύρονται από τον ζωντανό φανατισμό και την αληθινή υστερία, που τα γεμίζουν τρελό ενθουσιασμό».

ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΠΙΤΕΥΞΗ της «εθνικής σωτηρίας», το λυσίτελέστερο μέσον είναι, φυσικά, η απόλυτη βία. «Είμαι απόστολος της βίας», κοροιενόταν

ο Μουσσολίνι. Και πρόσθετε: «Για μένα, η βία είναι ηθική, πιο ηθική από το συμβιβασμό και τα παζαρέματα». Και ο Χίτλερ έγραφε: «Πρέπει να χρησιμοποιούμε τις γροθιές των νέων, όχι τα μυαλά τους»... ούρλιαζε στα ανδρείκελά του, «Τρομοκράτες, τρομοκρα- τείτε!»... και εξηγούσε: «Στην πολιτική, η επιτυχία ανήκει σ' εκείνον που είναι βίαιος και ανελέητος»... «η νίκη θα ευλογήσει εκεί- νον που θα χρησιμοποιήσει χωρίς οίκτο και δισταγμό την πιο σκληρή βία»... Τον ίδιο καιρό, ο Στάλιν εξαπέλυε τη δική του ανα- τριχιαστική τρομοκρατία: «Τέσσερα ολόκλη- ρα χρόνια, συνεχή κύματα διώξεων ξεσπού- σαν πάνω σε ανθρώπους που δεν είχαν κάνει τίποτα το ατιμωτικό», θα ομολογήσει ο Σπυ- ριντόνωφ (μέλος της ΚΕ και γραμματέας του κόμματος στο Λένινγκραντ). Και ο Μπουχάριν (ο - κατά τον Λένιν - «μεγαλύτε- ρος θεωρητικός μας και το αγαπημένο παιδί του κόμματος») έγραφε στη γυναίκα του, λίγο πριν εκτελεσθεί απ' τον Στάλιν: «Μια κατα- χθόνια μηχανή, που χρησιμοποιεί μεσαιωνικές μεθόδους... ένα τερατώδες σύννεφο εγκλημά- των εξαπλώνεται σ' αυτή την τρομακτική εποχή και φοντώνει σαν φλόγα, για να πνίξει το κόμμα»...

ΑΥΤΟΙ οι εθνο - λαοσωτήρες έχουν συνήθως έναν παντοδύναμο εντολέα και σύμμαχο: τον Θεό αυτοπροσώπως. Ο Χίτλερ διατεινόταν πως, εξοντώνοντας τους Εβραίους, «υπερασπίζεται το έργο του Θεού» και πως «Πρέπει να φέρο- με προς εμάς το διακριτικό σήμα των πράξεων που ο Θεός περιμένει να πραγματοποιήσου- με»

ΆΛΛΟΙ «ομολόγοι» του είναι πιο πεζοί και ειλικρι- νείς: μετά τη δολοφονία του σοσιαλιστή βου- λευτή Τζιάκομο Ματτεότι (Ιούνιος 1924) και τα άλλα εγκλήματα των φασιστών αλητών, ο Μουσσολίνι δήλωνε ιταμότατα στη Βουλή (3.1.1925): «Αν ο φασισμός είναι ένας εγκλη- ματικός συνεταιρισμός, εγώ είμαι ο αρχηγός αυτού του εγκληματικού συνεταιρισμού».

ΤΙ ΧΡΕΙΑΝ έχουμε άλλων μαρτύρων για το «ποιόν» τέτοιων «ηγετών» - αλλά και του φανατισμού, γενικότερα;

[Βήμα, 3.9.1995]

1. Α' προς Κορινθίους, Β,5.

2. Αυτό, και τα άλλα χιτλερικά αποσπάσματα, από τον τομ. Α', κεφ. 5, 8, 12 και τομ. Β', κεφ. 4, 14.

3. Φιλοσοφικό λεξικό, άρθρο «Φανατισμός». Βλ. επιλογή από το Φιλοσοφικό Λεξικό και τις φιλοσοφικές επι- στολές, μετάφρ. Αντ. Δημητρίου, Πόλις 1994.

English Summary

of the contents of Issue No 140

November - December 1995

✓ In his article entitled «**Fanaticism: a time-old human evil**», Mr. Marios Ploritis examines the roots, the development and the negative results of the hatred inspired by fanaticism.

✓ **A bronze bust of the Jewish Colonel Mardocheos Frizis** will be erected on December 4th, 1995 at the War Museum of Athens. Frizis was the first Greek high ranking officer to fall during the Greco-italian War of 1940, on December 5th, 1940.

Condolences for his heroic death had been sent by King George B' himself, as well as Prime Minister Ioannis Metaxas.

✓ In a study done by Mr. Sam Hassid, professor at the Technion - Israel Institute of Technology, concerning **the presence of Greek Jews in the Greek Parliament** during the period 1915-1936, the writer refers to the political situation in Greece at that time, and the participation of the Greek Jews.

✓ Mr Th. Tsirikas, professor of Medicine at the University of Thessaly, writes about the **experiments done by German doctors forgetful of their calling**, on the Jewish prisoners of the concentration camps during World War II.

✓ Mr. D. Korakis describes the extermination of **the Jews of Ioannina during the Holocaust**,

as seen through the eyes of the Christian child that he was then. His article is accompanied by an official document dispatched by the Central Jewish Board to the Jewish Community of Ioannina on June 3rd, 1946, concerning its depleted human resources and the grave shortage of financial means for the restoration of architectural monuments.

✓ During the civil war in Yugoslavia, the old **Jewish Community of Serajevo** struggles to maintain its heritage. Mr. Tanner shares his memories of those difficult times.

✓ Seventy works of art by the Greek painter **Julio Kaimi** (1897-1982) will be exhibited at the Jewish Museum of New York. The artist was born in Corfu and died in Athens.

✓ Mr St. Kopsahilis, director of the Music Museum of Thessaloniki, publishes a study on composers who were inspired to compose **operas from the Holy Books of the Old Testament**.

✓ A short story by Mrs. P. Speliopoulou about **the years of the German Occupation** and the deportation of her Jewish childhood friends.

✓ A poem written by the popular singer Georgios Mitsakis several years ago about the Jews, is being published for the first time.

✓ This issue closes with **book reviews** on subjects of Jewish interest. ■

